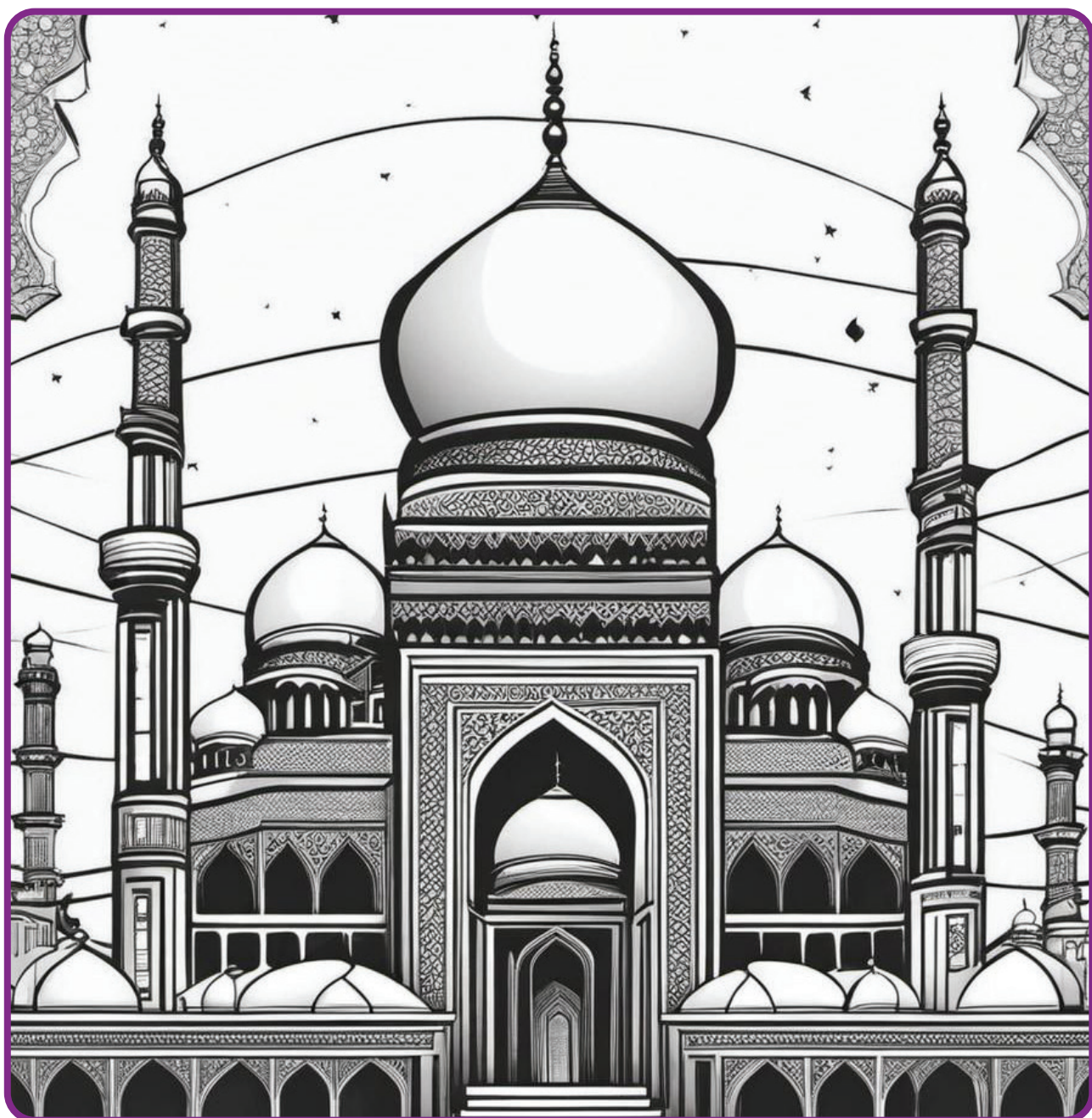

دین و زندگی

درس اول: هدایت الهی

نیازهای برتر انسان	برآمده از سرمایه‌های ویژه است زمانی که انسان از سطح زندگی روزمره فراتر می‌رود با آن‌ها روبرو می‌شود. پاسخ صحیح به آن‌ها سعادت انسان را تضمین می‌کند.
نیازهای برتر انسان	شناخت سؤال مهم: برای چه زیستن؟
	هدف زندگی حدیث مرتبط: امام سجاد پیوسته این دعا را می‌خواند که: خدایا زندگی مرا به آن چیزی اختصاص بده که مرا برای آن آفریدی.
	درک آینده خویش سؤال مهم: چگونگی آینده، اتمام یا ادامه زندگی پس از مرگ، چگونگی زندگی پس از مرگ شعر مرتبط: روزها فکر من این است و همه شب سخنم / که چرا غافل از احوال دل خویشتم / از کجا آمده‌ام، آمدنم بهر چه بود / به کجا می‌روم آخر نمایی وطنم
	کشف راه درست زندگی سؤال مهم: چگونه زیستن آیه مرتبط (سوره عصر): بسم الله الرحمن الرحيم و العصر ان الانسان لفي خسر الا الذين آمنوا و عملوا الصالحات و تواصوا بالحق و تواصوا بالصبر توضیح: این دغدغه از آن جهت جدی است که انسان فقط یکبار به دنیا می‌آید و یکبار زندگی را تجربه می‌کند.
ویژگی پاسخ به سؤالات اساسی	درست و قابل اعتماد باشد: چون عمر آدمی محدود است. همه جانبه باشد: همه ابعاد آدمی را در بر بگیرد!
ویژگی فرد پاسخ‌دهنده به سؤالات اساسی	آگاهی کامل از خلقت و جایگاه انسان در نظام هستی داشته باشد بداند پس از مرگ چه سرنوشتی دارد

توانایی تعقل و تفکر قدرت اختیار و اراده انسان	دو ویژگی متمایزکننده	انسان: متفاوت با سایر مخلوقات به دلیل ویژگی‌های متمایزکننده	روش هدایت
		سایر مخلوقات: متناسب با ویژگی‌هایشان	
		برنامه هدایت را از طریق پیامبران می‌فرستد.	شیوه هدایت خداوند
		انسان پس از تفکر با اختیار خود آن را انتخاب می‌کند.	
		انسان به هدف خلقت خود می‌رسد.	
		تنها دلیل ارسال انبیا: تعقل در پیام الهی	
شرط بهتر پذیرفتن پیام الهی: برخورداری از معرفت برتر		سخن امام کاظم به شاگرد برجسته خود هشام بن حکم	
شرط داناتر بودن نسبت به پیام الهی: برتری در تفکر و تعقل			
شرط داشتن رتبه بالا در دنیا و آخرت: داشتن عقل کامل‌تر			
با کنار هم قرار گرفتن عقل و وحی می‌توان به سؤال‌های اساسی پاسخ داد.		راه پاسخ به سؤالات اساسی	
انسان به دلیل دارا بودن عقل و اختیار می‌تواند راه‌های دیگری را بپذیرد.			

✓ مفهوم آیه رسلا مبشرین و منذرین لئلا یكون للناس علی الله حجه بعد الرسل: خداوند با فرستادن پیامبران بشارت‌دهنده و اندازار کننده راه بهانه‌جویی را بسته و حجت را بر بندگان تمام کرده است.

درس دوم: تداوم هدایت

توضیح: دین به معنای راه و روش است. دین اسلام راه و روشی است که خداوند، برای زندگی انسان‌ها برگزیده است. بر اساس آیات قرآن کریم خداوند یک دین را برای مردم فرستاده و به همه پیامبران فرمان داده تا همان دین را میان مردم تبلیغ کنند و راه تفرقه در پیش نگیرند.

سوره شوری آیه ۱۲: خداوند از دین همان را برایتان بیان کرد که نوح را بدان سفارش نمود و آنچه را ما به تو وحی کردیم و به ابراهیم و موسی و عیسی توصیه نمودیم این بود که دین را به پادارید و در آن تفرقه نکنید.	مفهوم	دین همه انبیا یکی بوده است خداوند از پیامبران می‌خواهد تا با حفظ پایداری دین، تفرقه نکنند.
سوره آل عمران آیه ۱۹: قطعاً دین نزد خداوند اسلام است و اهل کتب در آن راه مخالفت نیمودند مگر پس از آنکه به حقانیت آن آگاه شدند. آن هم به دلیل رشک و حسدی که میان آنان وجود داشت.	مفهوم	دین مورد قبول نزد خداوند است علت مخالفت اهل کتاب با اسلام از روی جهل و نادانی نیست؛ بلکه آگاهانه و از روی رشک و حسد است.
سوره حج آیه ۷۸: [این دین] آیین پدرتان ابراهیم است و او شما را از پیش مسلمان نامید.	مفهوم	حضرت ابراهیم پدر مسلمانان است حضرت ابراهیم ما را از پیش مسلمان نامید
سوره آل عمران آیه ۶۷: ابراهیم نه یهودی و نه مسیحی؛ بلکه یکتاپرست (حق‌گرا) و مسلمان بود.	مفهوم	مسیحیان و یهودیان ابراهیم را پیرو آیین خود می‌پنداشتند حضرت ابراهیم مسلمان بود. (نه یهودی و مسیحی)

دین

تدبر در قرآن

✓ به سبب این ویژگی‌های مشترک خداوند یک برنامه کلی به انسان‌ها ارزانی داشته تا آنان را به هدف مشترکی که در خلقتشان قرار داده برساند این برنامه اسلام نام دارد که به معنای تسلیم بودن در برابر خداوند است.

توضیح: فطرت به معنای نوع خاص آفرینش است. وقتی از فطرت انسان سخن می‌گوییم منظور آفرینش خاص انسان و ویژگی‌هایی است که خداوند در اصل آفرینش وی قرار داده است و انسان با این ویژگی‌های خاص شناخته می‌شود.	فطرت مشترک، منشأ دین واحد
برخورداری از سرمایه تفکر و تعقل	ویژگی‌های فطری مشترک همه انسان‌ها
دوستداری فضائل اخلاقی (مثل عدالت و خیرخواهی) و بی‌زاری از رذایل اخلاقی (مثل ظلم، حسادت و دروغ)	
علاقه به زیبایی‌ها، خوبی‌ها و کمالات نامحدود	
گریزانی از فنا و میل به زندگی جاودانه	

ایمان به خدای یگانه و دوری از شرک ایمان به فرستادگان الهی و راهنمایان دین ایمان به سرای آخرت و پاداش و حسابرسی عادلانه ایمان به عادلانه بودن نظام هستی	عرصه ایمان	عرصه‌های اسلام
انجام واجبات دین و ترک محرمات آن کسب فضائل اخلاقی و دوری از رذائل اخلاقی بنا نمودن جامعه‌ای دینی بر اساس عدالت	عرصه عمل	

همه پیامبران الهی مردم را به این امور فراخوانده‌اند. به همین دلیل محتوای اصلی دعوت پیامبران یکسان است. در واقع همه آن‌ها یک دین آورده‌اند. با این وجود تعالیم انبیا در برخی احکام فرعی متناسب با زمان و سطح آگاهی مردم و نیازهای هر دوره تفاوت‌هایی با یکدیگر داشته است. مثلاً همه پیامبران امت‌های خود را به نماز دعوت کرده‌اند اما در شکل و تعداد آن تفاوت‌هایی بوده است. البته این قبیل تفاوت‌ها سبب تفاوت در اصل دین نشده است.

از آنجا که خداوند پیامبران را می‌فرستد و اوست که نیاز یا عدم نیاز به پیامبر را در هر زمان تشخیص می‌دهد تعیین زمان ختم نبوت نیز با خداست زیرا اوست که دقیقاً می‌داند عوامل ختم نبوت فراهم شده یا نه.

لازمه ماندگاری یک پیام، تبلیغ دائمی و مستمر آن است.	استمرار و پیوستگی دعوت	علل فرستادن پیامبران متعدد
تعالیم الهی جزء سبک زندگی و آداب و فرهنگ مردم شود.		
این استمرار و تداوم باعث شد ← دشمنان دین نتوانند به راحتی آن را کنار بگذارند.		
رشد تدریجی سطح فکر مردم باعث شد تا در هر عصر و دوره‌ای پیامبران جدیدی مبعوث شوند تا همان اصول ثابت دین الهی را درخورد فهم و اندیشه انسان‌های دوران خود بیان کنند و متناسب با درک آنان سخن گویند.		
حدیث پیامبر: انا معاشر الانبیا امرنا ان لتکلم الناس علی قدر عقولهم - « ما پیامبران مأمور شدیم که با مردم به اندازه عقل‌شان سخن بگوییم.	رشد تدریجی سطح فکر مردم	
تحریف تعلیمات پیامبران پیشین	به دلیل	
ابتدایی بودن سطح فرهنگ و زندگی اجتماعی	عدم توسعه کتابت	

آمادگی جامعه بشری برای دریافت برنامه کامل زندگی	توضیح: پایین بودن سطح درک انسان‌ها و عدم توانایی آنان در گرفتن برنامه کامل زندگی از عوامل تجدید نبوت بود در عصر نزول قرآن با اینکه مردم حجاز سطح فرهنگی پایینی داشتند اما آمادگی فکری جوامع مختلف به میزانی بود که می‌توانست کامل‌ترین برنامه زندگی (اسلام) را دریافت و حفظ کند.	عوامل ختم نبوت
حفظ قرآن کریم از تحریف	تلاش و کوشش مسلمانان عنايت الهی اهتمام پیامبر در جمع‌آوری و حفظ قرآن	
وجود امام معصوم پس از پیامبر اکرم	مسئولیت‌های پیامبر به جز دریافت وحی ادامه یابد. جامعه کمبودی از جهت رهبری و هدایت نداشته باشد.	
پویایی و روزآمد بودن دین اسلام	توضیح: دینی می‌تواند برای همیشه ماندگار باشد که همه سؤال‌ها و نیازهای انسان در همه مکان‌ها و زمان‌ها پاسخ دهد.	
نیازهای ثابت	توضیح: نیازهای متغیر از درون نیازهای ثابت پدید می‌آیند؛ یعنی انسان‌ها با گذشت زمان برای پاسخگویی به نیازهای ثابت خود از روش‌ها و شیوه‌های مختلف و متغیری استفاده می‌کنند. مثلاً داد و ستد یک نیاز ثابت است اما شیوه و چگونگی داد و ستد ممکن است در هر زمان تغییر کند مثلاً یک روز کالا را با کالا عوض می‌کردند روز دیگر به جای کالا سکه می‌گرفتند بعدها پول اعتباری یعنی اسکناس به بازار آمد و امروزه قراردادهای بانکی معامله‌ها را تنظیم می‌کنند.	
ویژگی‌های دین اسلام که موجب شد این دین پاسخگوی نیازهای بشر باشد	توجه به نیازهای متغیر در عین توجه به نیازهای ثابت	
وجود قوانین تنظیم‌کننده	توضیح: در اسلام دسته‌ای از قواعد و قوانین وجود دارد که به مقررات اسلامی خاصیت انطباق و تحرک داده است این قواعد بر همه احکام و مقررات اسلامی تسلط دارند و مانند بازرسان عالی احکام و مقررات را تحت نظر قرار می‌دهند و کنترل می‌کنند. مثال: پیامبر فرمودند: لا ضرر و لا ضرار فی اسلام؛ یعنی اسلام با ضرر دیدن و ضرر رساندن مخالف است.	

وظیفه پیروان پیامبران گذشته:

نکته خداوند فقط یک دین و یک راه برای هدایت انسان‌ها فرستاده است که از آن به نام «اسلام» تعبیر می‌شود. هر یک از پیامبران این دین الهی را درخور فهم و اندیشه‌های انسان‌های دوران خود بیان کرده‌اند. آمدن پیامبر جدید و آوردن کتاب جدید نشانگر این است که بخشی از تعلیمات پیامبر قبلی اکنون نمی‌تواند پاسخگوی نیازهای مردم باشد.

نکته وجود دو یا چند دین در یک زمان نشانگر این است که پیروان پیغمبر قبلی به آخرین پیامبر ایمان نیاورده‌اند و این کار به معنای سرپیچی از فرمان خدا و عدم پیروی از دستورات پیامبران گذشته است.

بررسی آیه: وَمَنْ يَبْتَغِ غَيْرَ الْإِسْلَامِ دِينًا فَلَنْ يُقْبَلَ مِنْهُ وَهُوَ فِي الْآخِرَةِ مِنَ الْخَاسِرِينَ: و هر کس که دینی جز اسلام اختیار کند هرگز از او پذیرفته نخواهد شد و در آخرت از زیانکاران خواهد بود.

از این آیه دریافت می‌شود که چون از بین کتب آسمانی تنها محتوای قرآن کریم به طور کامل از جانب خداست و انسان‌ها آن را کم و زیاد نکرده‌اند، تنها دینی که می‌تواند مردم را به رستگاری دنیا و آخرت برساند اسلام است.

نکته تشبیه انبیا به فروشدگان کالا: چند دینی

تشبیه انبیا به معلمان یک مدرسه (که پایه‌های مختلف تحصیلی را به ترتیب تدریس می‌کنند) (واحد بودن دین الهی)

درس سوم: معجزه جاویدان

تعریف: هرگاه پیامبری از سوی خدا مبعوث می‌شد برای اینکه مردم دریابند وی با خداوند ارتباط دارد کارهای خارق‌العاده‌ای انجام می‌داد.	تعبیر قرآن: آیت، یعنی نشانه و علامت نبوت
معجزه	تعبیر دانشمندان اسلامی: معجزه، زیرا عجز و ناتوانی سایر افراد در این امور آشکار می‌شود.
معجزات پیامبران گذشته فقط برای مردم آن زمان قابل مشاهده بود و امروزه اثری از آن‌ها باقی نمانده است.	
تفاوت معجزات پیامبران گذشته با معجزه آخرین پیامبر الهی:	معجزه آخرین پیامبر دو ویژگی مهم مردم زمان خودش به معجزه بودن آن اعتراف کنند. آیندگان هم معجزه بودن آن را تأیید کنند.
	بنابراین معجزه آخرین پیامبر از جنس کتاب بود، کتابی که هیچ‌کس توان آوردن مانند آن را ندارد.

تعریف تحدی: دعوت به مبارزه از جانب خداوند	
مرحله اول: کسانی که در الهی بودن قرآن شک دارند ← کتابی همانند آن بیاورند.	سلسله مراتب تحدی قرآن با مخالفان
مرحله دوم: برای نمایش عجز و ناتوانی آن‌ها ← آوردن ده سوره مانند قرآن	
مرحله سوم: برای اثبات نهایت عجز و ناتوانی آنان ← آوردن یک سوره همانند قرآن	
آیه‌های مربوطه	تحدی با کسانی که در الهی بودن قرآن شک دارند
امْ يَقُولُونَ أَفْتَرَاهُ قُلْ فَأْتُوا بِسُورَةٍ مِثْلِهِ آيا می‌گویند: او به دروغ آن [قرآن] را به خدا نسبت داده؟ بگو: اگر می‌توانید یک سوره همانند آن بیاورید.	
قُلْ لَئِنِ اجْتَمَعَتِ الْإِنْسُ وَ جِنَّ عَلَىٰ أَنْ يَأْتُوا بِمِثْلِ هَذَا الْقُرْآنِ لَا يَأْتُونَ بِمِثْلِهِ وَ لَوْ كَانَ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ ظَهِيرًا: بگو اگر تمامی انسان و جن جمع شوند تا همانند قرآن بیاورند نمی‌توانند همانند آن را بیاورند هر چند پشتیبان هم باشند.	
متن‌های ارائه شده	برای افراد غیر متخصص ممکن است بی‌عیب جلوه کند.
توسط مخالفان قرآن	اما در مراکز علمی و تخصصی مورد قبول واقع نشده‌اند.

توضیح: استفاده از زیباترین و مناسب‌ترین کلمات برای بیان معارف ژرف و عمیق قرآن		اعجاز لفظی	نتایج آن
سران مشرکان مردم را از شنیدن قرآن منع کردند.			
توضیح: قرآن از نظر محتوا ویژگی‌هایی دارد که نشان می‌دهد از قلم هیچ اندیشمندی تراوش نکرده است چه برسد به شخصی که قبل از آن چیزی ننوشته و آموزشی ندیده است. (پیامبر اکرم)		اعجاز قرآن	نتایج آن
نکته: در واقع امی بودن پیامبر اثباتی بر الهی بودن قرآن است.			
شعر مربوط: نگار من که به مکتب نرفت و خط نوشت/ به غمزه مسئله‌آموز صد مدرس شد		اعجاز محتوایی	نتایج آن
توضیح: آثار و نوشته‌های اولیه دانشمندان و متفکران با آثار دوران پختگی آن‌ها متفاوت است از این رو دانشمندان معمولاً در نوشته‌های خود تجدید نظر می‌کنند؛ اما با اینکه بیش از ۶۰۰۰ آیه قرآن کریم در طول ۲۳ سال به تدریج نازل شده نه تنها میان آیات آن تعارض و ناسازگاری نیست بلکه آیاتش دقیق‌تر از اعضای یک بدن با یکدیگر هماهنگی دارند.			
توضیح: در هر دوره‌ای از زمان مجموعه‌ای از افکار عقاید و آداب و رسوم که از آن به فرهنگ تعبیر می‌شود مردم را کم و بیش تحت تأثیر قرار می‌دهد فرهنگ مردم حجاز آمیزه‌ای از عقاید نادرست و خرافی بود. از این فرهنگ تأثیر نپذیرفت. به شدت با آداب جاهلی و رسوم خرافی مبارزه کرد. به اصلاح جامعه پرداخت.		جنبه‌های اعجاز محتوایی	نتایج آن
توضیح: با وجود اینکه قرآن کریم ۱۴ قرن پیش نازل شده اما در مورد همه مسائل مهم سخن گفته است. این کتاب فقط از امور معنوی سخن نمی‌گوید بلکه از زندگی مادی انسان نیز سخن می‌گوید و برنامه‌ای جامع و همه جانبه در اختیار او قرار می‌دهد.			
توضیح: قرن‌ها قبل از آنکه دانشمندان دریافتند نیرویی عامل حفظ نظم ستارگان و سیارات در مدار خود است قرآن کریم از وجود این نیرو خبر داده بود.		توضیح: در جامعه‌ای که علم و دانش هیچ جایگاهی نداشت قرآن کریم به برخی نکات علمی اشاره می‌کند که آن قبیل نکات علمی بسیار فراتر از علم آن روز جامعه می‌باشد.	توضیح: خداوند آنچه را که امت تا روز قیامت به آن احتیاج دارد، در کتابش قرآن آورده است.
آیه مربوطه: خداوند، آسمان‌ها را با ستون‌هایی که برای شما دیدنی نیست برپا داشته است			
توضیح: خداوند در قرآن کریم به یکی از مهم‌ترین کشفیات نجومی انسان در قرن بیستم اشاره نموده که طبق این نظریه جهان هستی مدام در حال گسترش است.		توضیح: خداوند آنچه را که امت تا روز قیامت به آن احتیاج دارد، در کتابش قرآن آورده است.	توضیح: خداوند آنچه را که امت تا روز قیامت به آن احتیاج دارد، در کتابش قرآن آورده است.
آیه مربوطه: السَّمَاءُ بَيْنَاهَا بِأَيْدٍ وَإِنَّا لَمَسْمُوعُونَ: و آسمان را با قدرت خود برافراشتیم			

درس چهارم: مسئولیت‌های پیامبر

پیامبر اکرم به عنوان آخرین پیام‌رسان الهی به مدت ۲۳ سال مردم را به آخرین و کامل‌ترین برنامه هدایت فراخواند و برای رستگاری آنان و نجاتشان از گمراهی تلاش بسیاری کرد.

نکته تعلیمات قرآن کریم و سیره رسول خدا نشان می‌دهد که ایشان سه مسئولیت مهم را عهده‌دار بود.

مسئولیت‌های مهم پیامبر	دریافت و ابلاغ وحی	توضیح کلی: رسول خدا آیات قرآن کریم را به طور کامل از فرشته وحی دریافت می‌کرد و بدون ذره‌ای کمی یا زیادی به مردم می‌رساند. عده‌ای نیز مأمور کمک به پیامبر بودند. یکی از یاران پیامبر (عبدالله ابن مسعود) می‌گوید: ما ده آیه از قرآن را از پیامبر فرامی‌گرفتیم و بعد از اینکه در معنای آن تفکر می‌کردیم و به آن عمل می‌نمودیم بار دیگر برای یاد گرفتن آیات بعدی نزد پیامبر می‌رفتیم.	کاتبان وحی: نویسندگان قرآن حافظان وحی: آنان که قرآن را به خاطر می‌سپردند اولین و برترین کاتب و حافظ وحی حضرت علی علیه‌السلام بود.
	تعلیم و تبیین قرآن (مرجعیت دینی)	توضیح کلی: پیامبر علاوه بر رساندن وحی به مردم وظیفه تعلیم و تبیین آیات قرآن کریم را نیز بر عهده داشت. گفتار و رفتار پیامبر اولین و معتبرترین مرجع علمی برای فهم آیات الهی است برای مثال مسلمانان بسیاری از وظایف خود را (نماز، حج، روزه) مطابق گفتار و رفتار رسول خدا انجام می‌دهند.	مردم به معارف بلند این کتاب دست یابند، جزئیات احکام را بفهمند، شیوه عمل به آن‌ها را بیاموزند.
	اجرای قوانین الهی با تشکیل حکومت اسلامی (ولایت ظاهری)	اولین و بزرگ‌ترین معلم قرآن پیامبر اسلام است. ولایت به معنای سرپرستی و رهبری است. حضرت محمد به محض اینکه مردم مدینه اسلام را پذیرفتند به این شهر هجرت کرد و به کمک مردم آن شهر (انصار) و کسانی که از مکه آمده بودند (مهاجران) حکومتی را بر مبنای قوانین اسلام بنا کرد. اسلام بر پنج پایه استوار است که مهم‌ترین آن‌ها ولایت است.	مردم به معارف بلند این کتاب دست یابند، جزئیات احکام را بفهمند، شیوه عمل به آن‌ها را بیاموزند.
دلایل ضرورت اجرای احکام اجتماعی اسلام	ضرورت توضیح: اسلام یک دین کاملاً اجتماعی است یعنی علاوه بر توجه به فرد به زندگی اجتماعی نیز توجه کامل دارد و به برخی احکام فردی همچون عبادت نیز جنبه اجتماعی داده است مثلاً نماز جماعت را از فردی برتر دانسته. نکته: بنای جامعه‌ای بر پایه عدل توسط مردم، از اهداف ارسال پیامبران است که تحقق آن نیازمند یک نظام حکومتی سالم است. آیه: لَقَدْ أَرْسَلْنَا رُسُلَنَا بِالْبَيِّنَاتِ وَأَنْزَلْنَا مَعَهُمُ الْكِتَابَ وَالْمِيزَانَ لِيَقُومَ النَّاسُ بِالْقِسْطِ: به راستی پیامبران را همراه با دلایل روشن فرستادیم و همراه آنان کتاب آسمانی و میزان نازل کردیم تا مردم به اقامه عدل و داد برخیزند سخن امام خمینی: مذهب اسلام همزمان با اینکه به انسان می‌گوید که خدا را عبادت کن و چگونه عبادت کن. به او می‌گوید چگونه زندگی کن و روابط خود را با سایر انسان‌ها چگونه باید تنظیم کنی و حتی جامعه اسلامی با سایر جوامع چگونه روابطی باید برقرار نماید. هیچ حرکتی و عملی از فرد و جامعه نیست مگر اینکه مذهب اسلام برای آن حکمی مقرر داشته است.	اجرای احکام اجتماعی اسلام	

توضیح: ولی و سرپرست حقیقی انسان‌ها خداست و به همین جهت اطاعت از دستوره‌های او واجب است.	<p>ضرورت پذیرش ولایت الهی و نفی حاکمیت طاغوت</p>
کسانی که به مردم فرمان می‌دهند و قانون‌گذاری می‌کنند در حالی که فرمان و قانونشان نشئت گرفته از فرمان الهی نیست طاغوت نامیده می‌شوند.	
پذیرش حکومت طاغوت و انجام دستوره‌های وی بر مسلمانان حرام است.	
بنابراین لازم است در جامعه حکومتی وجود داشته باشد که طاغوتی نباشد یعنی مورد پذیرش خدا باشد و دستورات الهی را که در قرآن و روایات آمده به اجرا درآورد.	
آیه مربوطه: الْم تَر إِلَى الَّذِينَ يَزْعُمُونَ أَنَّهُمْ آمَنُوا بِمَا نُزِلَ إِلَيْكَ وَمَا نُزِلَ مِنْ قَبْلِكَ يُرِيدُونَ أَنْ يَتَحَاكَمُوا إِلَى الطَّاغُوتِ وَقَدْ أُمِرُوا أَنْ يَكْفُرُوا بِهِ وَيُرِيدُ الشَّيْطَانُ أَنْ يُضِلَّهُمْ ضَلَالًا بَعِيدًا : آیا ندیده‌ای کسانی که گمان می‌کنند به آنچه بر تو نازل شده و به آنچه پیش از تو نازل شده ایمان دارند اما می‌خواهند داوری به نزد طاغوت برند حال آنکه به آنان دستور داده شده که به آن کفر بورزند و شیطان می‌خواهد آنان را به گمراهی دور و دراز بکشانند.	
سخن امام خمینی: به این دلیل که هر نظام سیاسی غیر اسلامی نظامی شرک‌آمیز است، چون حاکمش طاغوت است، ما موظفیم آثار شرک را از جامعه مسلمانان و از حیات آنان دور کنیم و از بین ببریم.	

توضیح: ولایت معنوی همان سرپرستی و رهبری معنوی انسان‌هاست که مرتبه برتر و بالاتر از ولایت ظاهری شمرده می‌شود.	<p>ولایت معنوی رسول خدا</p>
رسول خدا با انجام وظایف عبودیت و بندگی در مسیر قرب الهی به مرتبه‌ای از کمال نائل شد که می‌توانست ماورا الطبیعه را مشاهده کند و به اذن الهی در عالم خلقت تصرف، نماید (مانند شفا بخشیدن به بیمار، دور کردن بلایی از جامعه یا شخص، برآورده ساختن حاجات مردم)	

هدایت معنوی

هدایت معنوی: پیامبر اکرم با استفاده از قدرت ولایت، دل‌های آماده را نیز هدایت می‌کند البته این هدایت یک کار ظاهری نیست بلکه از طریق الهامات صورت می‌گیرد.

نکته هر قدر درجه ایمان و عمل انسان‌ها بالاتر باشد استعداد و لیاقت دریافت هدایت‌های معنوی را بیشتر کسب می‌کنند.

نمونه‌ای کامل از این نوع هدایت را می‌توانیم در رفتار رسول خدا با حضرت علی ببینیم. حضرت علی از دوران کودکی تحت تربیت رسول خدا قرار گرفت و از هدایت‌های معنوی رسول خدا بهره برد. آن حضرت فرموده است: روزی رسول خدا هزار باب از علم را به رویم گشود که از هر کدام هزار باب دیگر گشوده می‌شد. روشن است این آموزش از طریق آموختن معمولی نبود بلکه به صورت الهام بر روح و جان حضرت علی بود.

توضیح: پیامبر زمانی می‌تواند مسئولیت خود را به درستی انجام دهد که تحت تأثیر هواهای نفسانی قرار نگیرد و مرتکب خطا نگردد. مردم نیز زمانی گفته‌های وی را می‌پذیرند که مطمئن باشند او گناه و اشتباه نمی‌کند.	<p>عصمت پیامبر</p>	
اگر پیامبر در دریافت وحی و ابلاغ آن به مردم معصوم نباشد		دین الهی به درستی به مردم نمی‌رسد. امکان هدایت از مردم سلب می‌شود.
اگر پیامبر در تعلیم و تبیین دین و وحی الهی معصوم نباشد		امکان انحراف در تعالیم الهی پیدا می‌شود. اعتماد مردم به دین از بین می‌رود.
اگر پیامبری در اجرای احکام الهی معصوم نباشد		امکان دارد کارهایی که مخالف دستوره‌های خداست انجام داده شود. مردم از کارهای اشتباه سرمشق بگیرند و به گمراهی دچار شوند.
آیه مربوطه: اللَّهُ اعْلَمُ حَيْثُ يَجْعَلُ رِسَالَتَهُ : خدا بهتر می‌داند رسالتش را کجا قرار دهد.		

نکته علت عصمت پیامبران به دلیل این است که آنان حقیقت گناه و معصیت را مشاهده می‌کنند و می‌دانند که با انجام آن از لطف خداوند دور می‌شوند محبت به خدا را با هیچ چیز عوض نمی‌کنند.

قدرشناسی از پیامبر اکرم: زحمات رسول خدا ← رسول خدا در مدت ۲۳ سال تلاش و با تحمل رنج‌های فراوان توانست بزرگ‌ترین و ماندگارترین پیام الهی را به مردم برساند و جامعه‌ای با ایمان به خدا و به دور از شرک بنا نماید.

وظیفه مسلمانان ← اکنون جا دارد که مسلمانان قدردان تلاش‌ها و مجاهدت‌های پیامبر باشند و با اتحاد و همدلی با یکدیگر نگذارند دشمنان اسلام زحمات و تلاش‌های آن حضرت را بی‌اثر کنند.

دشمنان اسلام ← در یکی دو قرن اخیر دشمنان اسلام با یک نقشه دقیق و برنامه‌ریزی شده همبستگی مسلمانان را به دشمنی تبدیل کرده که یکی از نتایج زیان‌بار این اختلافات تجزیه کشورهای بزرگ اسلامی به کشورهای کوچک است تا بتوانند به راحتی بر آن‌ها سلطه پیدا کنند و ذخایر آنان را به تاراج ببرند.

امام خمینی برای بازداشتن مردم از این اختلافات فرمود: ای مسلمانان جهان که به حقیقت اسلام ایمان دارید، به پا خیزید و زیر پرچم توحید و در سایه تعلیمات اسلام مجتمع شوید و دست خیانت ابرقدرت‌ها را از ممالک خود و خزائن سرشار آن کوتاه کنید. دست از اختلافات و هوای نفسانی بردارید که شما دارای همه چیز هستید. بر فرهنگ اسلامی تکیه کنید و با غرب و غرب‌زدگی مبارزه نمایید و روی پای خودتان بایستید.

توضیح: برای اینکه مسلمانان بتوانند وحدت میان خود را تقویت کنند نیازمند اجرای برنامه‌هایی هستند که نقشه‌های تفرقه‌افکن استعمارگران را در سرزمین‌های اسلامی خنثی کند.	برنامه‌هایی برای وحدت مسلمانان
از توهین به مقدسات سایر مسلمانان خودداری کنیم و به جای آن اعتقادات خود را با دانش ارتقا بخشیم و با استدلال سخن بگوییم.	
از مظلومان در سراسر جهان دفاع کنیم همان‌طور که رسول خدا فرمود: هر کس فریاد دادخواهی مظلومی را که از مسلمانان یاری می‌طلبد بشنود اما به یاری آن مظلوم برنخیزد مسلمان نیست.	
کسانی را که به ظاهر خود را مسلمان می‌نامند ولی با دشمنان اسلام دوستی می‌ورزند بشناسیم و فریب برنامه‌های آن‌ها را نخوریم.	

درس پنجم: امامت، تداوم رسالت

در میان مسئولیت‌های سه گانه رسول خدا، مسئولیت اول یعنی دریافت و ابلاغ وحی به مردم، با ختم نبوت پایان می‌پذیرد اما دو مسئولیت دیگر یعنی تعلیم و تبیین دین (مرجعیت دینی) و ولایت ظاهری چه سرنوشتی دارند؟ در این زمینه سه فرض مطرح است که به بررسی این سه فرض می‌پردازیم.

کتاب قرآن هدایتگر مردم در همه امور است و ممکن نیست نسبت به این مسئولیت مهم بی‌تفاوت باشد	دلایل بطلان فرض اول	فرض اول: قرآن کریم و پیامبر در این باره سکوت کرده‌اند	سه فرض مطرح شده
پیامبر اکرم آگاه‌ترین مردم نسبت به اهمیت این مسئولیت‌هاست و نمی‌تواند از کنار چنین مسئله مهمی با سکوت بگذرد.			
بی‌توجهی به این مسئله بزرگ دلیلی بر نقص دین اسلام است در حالی که دین اسلام کامل‌ترین دین الهی است			
نیاز جامعه به حکومت و تعلیم و تبیین دین پس از رسول خدا نه تنها از بین نرفت بلکه افزایش هم یافت چون گسترش اسلام در نقاط دیگر دنیا موجب پیدایش مسائل و مشکلات جدید اجتماعی اقتصادی و غیره شد	دلایل بطلان فرض دوم	فرض دوم: همچون مسئولیت اول پایان این دو مسئولیت را نیز اعلام نمودند	
اصولاً حکومت و اداره جامعه و تعلیم و تبیین دین امری تمام نشدنی و پایان‌ناپذیر است و همواره جامعه نیازمند حاکم بر اجرای احکام اسلامی است			
در نتیجه تنها فرض سوم منطقی و قابل قبول است. یعنی رسول اکرم به فرمان خدا با تعیین جانشین به تداوم تعلیم و تبیین دین و تداوم حکومت پس از خود به شکل امامت فرمان داده	دلایل پذیرش فرض سوم	فرض سوم: جانشین تعیین نموده و دو مسئولیت «تعلیم و تبیین دین» و «ولایت ظاهری» را بر عهده وی قرار داده‌اند	

توضیح: از آنجا که امام پس از رسول خدا همه مسئولیت‌های پیامبر اکرم به جز دریافت و ابلاغ وحی را بر عهده دارد بنابراین باید همان صفات و ویژگی‌های پیامبر را نیز داشته باشد، بر این اساس همان‌طور که پیامبر از طرف خدا معرفی می‌شود تنها خداوند است که می‌تواند فرد شایسته مقام امامت را معرفی کند.

با تدبر در آیات و روایات نقل شده و مطالعه تاریخ اسلام درمی‌یابیم که خداوند امیرالمؤمنین علی بن ابیطالب را به جانشینی رسول خدا منصوب نموده

توضیح: حدود سه سال از بعثت گذشته بود که فرمانی از جانب خداوند برای پیامبر آمد و رسول خدا برای انجام این دستور ۳۰ نفر از بزرگان بنی‌هاشم را دعوت کرد و درباره اسلام با آنان سخن گفت و از آنان برای ترویج دین اسلام کمک خواست همه مهمانان سکوت کردند و در میان آن سکوت علی بن ابیطالب برخاست و گفت «من یار و یاور تو خواهم بود ای رسول خدا» درخواست پیامبر سه بار مطرح شد و هر بار تنها حضرت علی اعلام آمادگی کرد. سپس پیامبر بیعت ایشان را پذیرفت و به مهمانان فرمود «همانا این برادر من، وصی من و جانشین من در میان شما خواهد بود. آیه مربوطه: و انذر عشیرتک الاقربین: (خویشان نزدیکت) را انذار کن.

نزول
آیه
انذار

توضیح: در یکی از روزها نزدیک ظهر فرشته وحی از جانب خداوند آیه‌ای بر پیامبر نازل کرد که در آن سه ویژگی ولی و سرپرست مسلمانان مشخص شده بود: فردی مؤمن به خدا، برپاکننده نماز و صدقه دهنده در رکوع با نزول این آیه رسول خدا دریافت که چنین واقعه‌ای رخ داده و کسی در رکوع صدقه داد و خداوند قصد معرفی او را دارد پس به سرعت به مسجد رفت و متوجه شد حضرت علی در حال نماز انگشتی را به فقیری بخشیده است.

نزول
آیه
ولایت

آیه مربوطه: إِنَّمَا وَلِيُّكُمُ اللَّهُ وَرَسُولُهُ وَالَّذِينَ آمَنُوا الَّذِينَ يُقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَيُؤْتُونَ الزَّكَاةَ وَهُمْ رَاكِعُونَ: همانا ولی شما فقط خداوند و رسول او و کسانی‌اند که ایمان آورده‌اند همان ایمان آورندگانی که نماز را برپا می‌دارند و در حال رکوع زکات می‌دهند.

توضیح: جبرئیل بر پیامبر نازل شد و آیه ۵۹ سوره نساء (یا ایها الذین امنوا اطیعوا الرسول و اولی الامر منکم: ای مؤمنان از خدا اطاعت کنید و از ولی امرتان اطاعت کنید) دقت شود که این آیه به آیه اطاعت نیز معروف است.

حدیث
جابر

جابر بن عبدالله انصاری نزد پیامبر آمد و گفت یا رسول خدا لازم است اولی الامر را بشناسیم. رسول خدا فرمود (حدیث مربوطه (حدیث جابر)): ای جابر آنان جانشینان من و امامان بعد از منند نخستین آنان علی بن ابیطالب است و سپس به ترتیب ...

بررسی
آیات و
روایات

توضیح: پیامبر به طور مکرر در روزهای آخر عمر خود این حدیث را بیان می‌کرد.

حدیث مربوطه: انی تارکُ فیکم الثقلین کتاب الله و عترتی اهل بیتی ما ان تمسکتُم بهما لن تضلوا ابدًا: انهما لن یفترقا حتی یردا علی الحوض: من در میان شما دو چیز گرانبها می‌گذارم. کتاب خدا و عترتم، اهل بیتم را، اگر به این دو تمسک جوید هرگز گمراه نمی‌شوید و این دو هیچ‌گاه از هم جدا نمی‌شوند تا اینکه کنار حوض کوثر بر من وارد شوند.

حدیث
ثقلین

از این حیث برداشت می‌شود که: اهل بیت و قرآن «همواره باهمند / تمسک به قرآن و اهل بیت موجب جلوگیری از گمراهی می‌شود/ برای هدایت و سعادت اخروی باید از هر دو یادگار پیامبر پیروی کرد.

توضیح: وقتی خداوند حضرت موسی را مأمور مبارزه با فرعون کرد آن حضرت از خدا خواست برادرش هارون را پشتیبان او قرار دهد.

پیامبر اکرم نیز بارها به حضرت علی فرمود (حدیث مربوطه): انت منی به منزله هارون من موسی الا اله لایهدی بعدی: تو برای من به منزله هارون برای موسی هستی، جز این که بعد من پیامبری نیست.

حدیث
منزلت

توضیح: پس از برگزاری حج و در مسیر بازگشت به مدینه در روز هجدهم ماه ذی‌الحجه در محلی به نام غدیر خم به پیامبر دستور داده شد رسالتش ادا کند و حضرت علی را به عنوان جانشین خود معرفی کند (بَلِّغْ مَا أُنزِلَ إِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ وَ إِنْ لَمْ تَفْعَلْ فَمَا بَلَّغْتَ رِسَالَتَهُ وَاللَّهُ يَعْصِيكَ مِنَ النَّاسِ وَ اللَّهُ لَا يَهْدِي الْكَافِرِينَ: ای رسول از سوی پروردگارت بر تو نازل شده برسان و اگر چنین نکنی رسالتش را ادا نکرده‌ای و خداوند تو را از مردمان حفظ می‌کند خداوند کافران را هدایت نمی‌کند.

حدیث غدیر بعد از نزول این آیه با عبارت «من اولی الناس بالمؤمنین من انفسهم» شروع و با «من کنت مولاه فهذا علی مولاه» پایان یافت (این جمله سه بار تکرار شد) و مردم برای عرض تبریک نزد امام آمدند و با وی بیعت کردند.

حدیث
غدیر

تعیین
امام

اهل بیت به معنای خاص فقط شامل ۵ نفر از خانواده پیامبرند اما مطابق سخنان دیگر پیامبر امامان بعدی هم جز اهل بیت هستند. چون اهل بیت معصومند سخن و عمل آنان مطابق با دین و بیان کننده دستورات الهی است. لازمه امامت علم کامل و عصمت از گناه است. آیه تطهیر: **إِنَّمَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيُذْهِبَ عَنْكُمُ الرِّجْسَ أَهْلَ الْبَيْتِ وَيُطَهِّرَكُمْ تَطْهِيرًا**: همانا خداوند اراده کرده که دور گرداند از شما اهل بیت پلیدی و ناپاکی را و شما را کاملاً پاک و مطهر گرداند.

عصمت ائمه اطهار

درس ششم: پیشوایان اسوه

اسوه‌های رهبری

پیامبر به گونه‌ای زندگی کرد که در همه زمینه‌های فردی و اجتماعی از جمله در جایگاه رهبری از سوی خداوند به عنوان الگوی انسان‌ها معرفی شد.

لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ لِمَن كَانَ يَرْجُو اللَّهَ وَالْيَوْمَ الْآخِرَ وَ ذَكَرَ اللَّهَ كَثِيرًا: قطعاً برای شما در رسول خدا سرمشق نیکوییست برای کسی که به خداوند و روز رستاخیز امید دارد و خدا را بسیار یاد می‌کند.

از این آیه دریافت می‌شود کسانی که مقام الگویی پیامبر را می‌پذیرند ویژگی امید به خدا، امید به آخرت و یاد دائمی خداوند را دارند.

توضیح: یکی از اهداف حکومت پیامبر اجرای عدالت بود و ایشان در این مورد با قاطعیت عمل کرد کوشید تا جامعه‌ای عادلانه بنا کند که همه در برابر قانون الهی یکسان باشند	تلاش برای برقراری عدالت و برابری	سیره پیامبر در رهبری جامعه
اقدامات در این راستا تقسیم بیت‌المال، عدم تبعیض بین عرب و غیر عرب، بردباری در برابر ضایع شدن حق خود و مجازات متجاوزان در برابر حقوق مردم، برابر دانستن همه افراد برای اولین بار		
حدیث مربوطه: اقوام و ملل پیشین بدین سبب دچار سقوط شدند که در اجرای عدالت تبعیض روا می‌داشتند. اگر شخصی قدرتمند و صاحب نفوذ از ایشان دزدی می‌کرد رهاش می‌کردند و اگر فردی ضعیف دزدی می‌کرد وی را مجازات می‌کردند. رفتار محبت‌آمیز پیامبر با مردم باعث شد آن‌ها ایشان را پدر مهربان خود بنامند در سختی‌ها به او پناه برند.	محبت و مدارا با مردم	
اقدامات: احترام گذاشتن و پهن کردن ردای خود برای مهمان، دراز نکردن پای خود در مقابل یاران، همراهی با یاران در سخن گفتن		
حدیث مربوطه: هنگامی که اطرافیان عیب دیگران را نزد او بازگو می‌کردند رسول خدا می‌فرمود بدی‌های یکدیگر را پیش من بازگو نکنید زیرا دوست دارم با دلی پاک و خالی از کدورت با شما معاشرت کنم.		
توضیح: پیامبر چنان علاقمند به نجات مردم از گمراهی بود و شبانه‌روز برای آن تلاش می‌کرد که خداوند در این باره خطاب به مسلمانان فرمود رنج شما برای او سخت و دشوار است و او بر هدایت شما حریص (به شدت علاقمند) است.	سخت کوشی و دلسوزی در هدایت مردم	
اقدامات: بزرگان قبایل جنگ‌هایی بر علیه ایشان راه می‌انداختند ولی او سعی بر هدایت آنان داشت، دستور می‌داد در جنگ کافری را مثله نکنید، کودکان و پیران را نکشید، حیوانات حلال گوشت را نکشید مگر برای تغذیه، آب مشرکان را زهر آلود نکنید و نخلستان‌ها را نسوزانید.		
آیه مربوطه: لَعَلَّكَ بَاخِعٌ نَفْسِكُ أَلَّا يَكُونُوا مومنين: از این که برخی ایمان نمی‌آورند شاید که جانت را از شدت اندوه از دست بدهی.		
توضیح: پیامبر با فقر مبارزه می‌کرد و به دنبال بنای جامعه‌ای آباد بود.	مبارزه با فقر و محرومیت	
اقدامات: تشویق مردم به کار، نفرت از بیکاری، مذمت کسانی که فقط عبادت می‌کردند و کار نمی‌کردند، احترام به فقیران		
حدیث مربوطه: آن حضرت به یاران خود می‌فرمود: به من ایمان نیاورده است کسی که شب را با شکم سیر بخوابد و همسایه‌اش گرسنه باشد.		

جان و جانشین پیامبر (نکات مربوط به تربیت حضرت علی در جوار پیامبر)

امیر مؤمنان ۱۰ سال قبل از بعثت پیامبر در خانه کعبه به دنیا آمد. پدرش ابوطالب نام ایشان را علی به معنای والا و بلندمرتبه گذاشت. وی چندین سال نزد پیامبر زندگی کرد.

نکته حدیث امام علی درباره پیامبر:

بودن در کنار پیامبر، نشنیدن دروغ در گفتار من و ندیدن رفتاری نادرست از من، پیروی از ایشان همچون بچه از شیر گرفته شده که به دنبال مادرش می‌رود، برافراشتن مداوم پرچمی از خوی‌های نیکو برای من، شنیدن آوای اندوهناک شیطان به دلیل ناامیدی از پرستش خود، شنیدن هر آنچه پیامبر می‌شنود، وزیر پیامبر و هر آینه بر راه خیره بودن.

ویژگی‌های حضرت علی از نظر پیامبر (حدیث نقل شده از جابر بن عبدالله انصاری): اولین ایمان آورنده خدا، وفادارترین در پیمان با خدا،

راسخ‌ترین در انجام فرمان خدا، صادق‌ترین در داوری بین مردم، بهترین در رعایت مساوات و ارجمندترین نزد خدا

حدیث علی مع القرآن و القرآن مع علی: ارتباط بین این حدیث و حدیث ثقلین از نظر جدایی ناپذیری اهل بیت و قرآن

حدیث علی مع الحق و الحق مع علی: ارتباط با عصمت، عدالت و علم امام علی

توضیح: امام علی پس از ۲۵ سال کنار گذاشته شدن از حق خلافت با درخواست مردم حکومت را پذیرفت و به صحنه خلافت آمد او با الگو قرار دادن روش پیامبر مبارزه با تبعیض و برقراری عدالت را سرلوحه کار خود قرار داد.	عدالت بی‌مانند	ویژگی‌های امام علی
سخنرانی حضرت علی در روزهای آغازین حکومت: ای مردم گروهی بیش از حق خود از بیت‌المال و اموال عمومی برداشته‌اند و جیب خود را انباشته‌اند و ملک و باغ خریدند. اینان در حقیقت ننگ دنیا و عذاب آخرت را خریدند اما بدانید که من حق مردم مظلوم را از اینان باز می‌ستانم و از این پس سهم همه مسلمانان را از بیت‌المال به طور مساوی خواهم داد. پاسخ حضرت علی به اعتراض دریافت کنندگان ویژه: سوگند به خدا اگر همه دنیا را با تمام وسعتش به من بدهند تا به اندازه گرفتن پوست جو از دهان موری خدا را نافرمانی کنم، نخواهم کرد.		
توضیح: یکی از ابعاد شگفت‌انگیز امیرالمؤمنین علم و معرفت ایشان است و از موضوعات مختلف علمی نیز سخن گفته است. کتاب نهج‌البلاغه دربردارنده بخشی از سخنرانی‌ها، نامه‌ها و پندهای ایشان و حکایتگر این دانش بی‌مانند است.	علم بی‌کران	
این ابی‌الحدید از دانشمندان اهل سنت است که شرح مفصلی بر نهج‌البلاغه نوشته است. او در شرح خود بر نهج‌البلاغه سخن حضرت علی را فروتر از سخن خلاق (قرآن) و فراتر از سخن مخلوق خوانده است.		
حدیث مربوطه: أَنَا مَدِينَةُ الْعِلْمِ وَعَلِيٌّ بَابُهَا فَمَنْ أَرَادَ الْعِلْمَ فَلْيَأْتِهَا مِنْ بَابِهَا: من شهر علم هستم و علی در آن است. هر کس می‌خواهد به این علم برسد باید از در آن وارد شود.		
همچنین امیرالمؤمنین می‌فرمود: هرگاه از پیامبر سؤال می‌کردم پاسخ را می‌داد و اگر در حضورش سکوت می‌کردم ایشان پیشگام می‌شد و از دانش خود مرا بهره‌مند می‌ساخت.		

□ بررسی تدبیر قرآن:

وَمَا مُحَمَّدٌ إِلَّا رَسُولٌ قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلِهِ الرُّسُلُ أَفَإِنْ مَاتَ أَوْ قُتِلَ انْقَلَبْتُمْ عَلَى أَعْقَابِكُمْ وَمَنْ يَنْقَلِبْ عَلَى عَقْبَيْهِ فَلَنْ يَصَرَ اللَّهُ شَيْئًا وَ سَيَجْزِي اللَّهُ الشَّاكِرِينَ: و محمد نیست مگر رسولی که پیش از او رسولان دیگری بودند؛ پس اگر او بمیرد یا کشته شود آیا شما به گذشته و آیین پیشین خود بازمی‌گردید؟ و هر کس به گذشته بازگردد به خدا هیچ گزند و زبانی نرساند و خداوند به زودی سپاسگزاران را پاداش می‌دهد. مهمترین خطری که پس از رحلت رسول خدا مسلمانان را تهدید می‌کرد بازگشت به دوران جاهلیت بود که خداوند در مورد آن هشدار داده بود.

سپاسگزاران واقعی نعمت رسالت کسانی هستند که بر اساس برنامه‌ای که پیامبر از سوی خدا ارائه کرده است زندگی می‌کنند.

درس هفتم: وضعیت فرهنگی، اجتماعی و سیاسی مسلمانان پس از رحلت رسول خدا

توضیح: پس از رحلت پیامبر حادثی رخ داد که موجب شد رهبری جامعه از مسیر تعیین شده پیامبر خارج شود و در نتیجه امامان قدرت و امکانات لازم را برای اجرای مسئولیت‌های خود نداشته باشند.	خلاصه‌ای از رخداد‌های عصر امامان
ابوسفیان: او رهبر مشرکان بود و دو سال قبل از رحلت پیامبر به ناچار و به ظاهر اعلام مسلمانی کرد.	
معاویه: پسر ابوسفیان بود که جنگ صفین را بر علیه حضرت علی به راه انداخت با بهره‌گیری از ضعف و سستی یاران امام حسن به حکومت رسید او خلافت رسول خدا را به سلطنت تبدیل کرد و برخلاف قول خود یزید را به عنوان جانشین خود تعیین نمود.	
یزید: از انجام هیچ کار زشت و ناپسند خودداری نمی‌کرد. احکام خداوند مانند نماز را به سرخه می‌گرفت. آشکارا شراب می‌خورد، سگ بازی و میمون بازی می‌کرد و در نهایت امام حسین و فرزندان و یارانش را به شهادت رساند. حضرت علی در سخنرانی‌های متعدد مسلمانان را نسبت به ضعف و سستی‌شان در مبارزه با بنی‌امیه بیم می‌داد و می‌فرمود: سوگند به خداوندی که جانم به دست قدرت اوست آن مردم (شامیان) بر شما پیروز خواهند شد. نه از آن جهت که آنان به حق نزدیک‌ترند بلکه به این جهت که آنان در راه باطلی که زمامدارشان می‌رود شتابان فرمان او را می‌برند و شما در حق من بی‌اعتنایی و کندی می‌کنید. این مطلب قلب انسان را به در می‌آورد که آن‌ها در مسیر باطل خود این چنین متحدند و شما در راه حق این‌گونه متفرق و پراکنده‌اید.	
دو سخن مهم از امام علی	
حضرت علی نتیجه سلطنت بنی‌امیه را این چنین توصیف کرد: به خدا سوگند بنی‌امیه چنان به ستمگری و حکومت ادامه دهند که حرامی باقی نماند جز آنکه حلال شمارند تا آنکه در حکومتشان دو دسته بگیرند: دسته‌ای بر دین خود که آن را از دست داده‌اند و دسته‌ای برای دنیای خود که به آن نرسیده‌اند.	
توضیح: آنان خود را عموزادگان پیامبر می‌دانستند و با گرفتن قدرت از بنی‌امیه روش سلطنتی بنی‌امیه را ادامه دادند	حکومت بنی‌عباس
قرآن کریم ائمه اطهار	دو میراث مهم که باعث باقی ماندن اسلام در این شرایط شد

افزایش احتمال خطا در نقل احادیث امکان کم و زیاد شدن عبارات یا فراموش شدن اصل حدیث به وجود آمدن شرایط جعل یا تحریف حدیث بر اساس اغراض شخصی یا خودداری از ذکر برخی احادیث به نفع حاکمان ستمگر	توضیح: بعد از رحلت پیامبر راه نگهداری و انتقال حدیث از طریق به حافظه سپردن بود که نتایج نامطلوب زیر را داشت	مشکلات فرهنگی اجتماعی و سیاسی پس از رسول خدا
بی‌بهره ماندن مردم و محققان از یک منبع مهم هدایت و دخالت دادن سلیقه شخصی و گرفتار شدن به اشتباهات بزرگ	نتیجه نامطلوب دیگر: احادیث صحیح از احادیث غلط به سادگی قابل تشخیص نبودند.	
البته این اوضاع نابسامان حدیث برای پیروان ائمه پیش‌نیامد زیرا ائمه احادیث پیامبر را حفظ کرده بودند.	توضیح: برخی از عالمان وابسته به قدرت و گروهی از علمای اهل کتاب (مانند کعب الاحبار) آیات و معارف اسلامی را مطابق با افکار خود و موافق با منافع قدرتمندان و تعلیم و تفسیر می‌کردند و از آنان جایزه می‌گرفتند. نتیجه نامطلوب: این تفاسیر غلط به کتاب‌های تاریخی و تفسیری راه یافت و سبب گمراهی بسیاری از مسلمانان شد.	
توضیح: عموم مردم در اعتقادات و عمل خود از شخصیت‌های برجسته جامعه دنباله‌روی می‌کنند. اسوه‌های همچون مقداد، عمار، ابودر، سلمان	نتیجه نامطلوب: حاکمان وقت تلاش کردند شخصیت‌های اصیل اسلامی را در انزوا قرار دهند و افرادی ناشایست را به جایگاه بر جسته برسانند.	
توضیح: مدتی پس از رحلت رسول خدا جاهلیت در لباس جدید به زندگی اجتماعی مسلمانان وارد شد.	توضیح: مدتی پس از رحلت رسول خدا جاهلیت در لباس جدید به زندگی اجتماعی مسلمانان وارد شد.	ممنوعیت نوشتن احادیث پیامبر
توضیح: مدتی پس از رحلت رسول خدا جاهلیت در لباس جدید به زندگی اجتماعی مسلمانان وارد شد.	توضیح: مدتی پس از رحلت رسول خدا جاهلیت در لباس جدید به زندگی اجتماعی مسلمانان وارد شد.	تحریف در معارف اسلامی
توضیح: مدتی پس از رحلت رسول خدا جاهلیت در لباس جدید به زندگی اجتماعی مسلمانان وارد شد.	توضیح: مدتی پس از رحلت رسول خدا جاهلیت در لباس جدید به زندگی اجتماعی مسلمانان وارد شد.	ارائه الگوهای نامناسب
توضیح: مدتی پس از رحلت رسول خدا جاهلیت در لباس جدید به زندگی اجتماعی مسلمانان وارد شد.	توضیح: مدتی پس از رحلت رسول خدا جاهلیت در لباس جدید به زندگی اجتماعی مسلمانان وارد شد.	تبدیل حکومت عدل نبوی به سلطنت حکومت پیامبر:
توضیح: مدتی پس از رحلت رسول خدا جاهلیت در لباس جدید به زندگی اجتماعی مسلمانان وارد شد.	توضیح: مدتی پس از رحلت رسول خدا جاهلیت در لباس جدید به زندگی اجتماعی مسلمانان وارد شد.	تبدیل شدن جامعه مؤمن و فداکار عصر پیامبر به جامعه‌ای راحت طلب و تسلیم‌بی‌توجه به روش پیامبر روبرو شدن ائمه اطهار با مشکلات زیاد و ناتوانی در همراه کردن مردم با خود

درس هشتم: احیای ارزش‌های راستین

<p>آن امام در یکی از سخنرانی‌ها خطاب به مردم فرمود: به زودی پس از من زمانی فرا می‌رسد که در آن زمان چیزی پوشیده‌تر از حق و آشکارتر از باطل و رایج‌تر از دروغ بر خدا و پیامبرش نباشد. نزد مردم آن زمان کلاهی کم‌بها تر از قرآن نیست، وقتی که بخواهد به درستی خوانده شود؛ و کلاهی رایج‌تر فراوان‌تر از آن نیست، آنگاه که بخواهند به صورت وارونه و به نفع دنیا طلبان معنایش کنند. در آن ایام در شهرها چیزی ناشناخته‌تر از معروف و خیر و شناخته شده‌تر از منکر و گناه نیست.</p>	<p>توضیح: امام علی پس از مشاهده رفتار مسلمانان روزگار خود و با روشن‌بینی و درک عمیقی که از نتیجه رفتارها و وقایع داشت، آینده جامعه اسلامی را پیش‌بینی می‌کرد و مسلمانان را از عاقبت رفتارشان بیم می‌داد.</p>	<p>سخنان امام علی</p>
<p>امام پس از بیان اوضاع پس از خود و هشدار به مردم فرمود: در آن شرایط در صورتی می‌توانید ۱- راه رستگاری را تشخیص دهید که ابتدا پشت کنندگان به صراط مستقیم را شناسایی کنید، ۲- وقتی می‌توانید به عهد خود با قرآن وفادار بمانید که پیمان‌شکنان را تشخیص دهید و ۳- آنگاه می‌توانید پیرو قرآن باشید که فراموش کنندگان قرآن را بشناسید.</p> <p>امیرالمؤمنین راه نهایی را بیان می‌کند و می‌فرماید: پس همه این‌ها را از اهلش طلب کنید که ۱- نظر دادن و حکم کردنشان نشان‌دهنده دانش آن‌هاست ۲- آن‌ها هرگز با دین مخالفت نمی‌کنند و ۳- در دین اختلاف ندارند.</p>		

<p>توضیح: حاکمان زمان به افراد فاقد صلاحیت میدان می‌دادند تا تفسیر قرآن را مطابق با اندیشه‌های باطل خود انجام دهند اما امامان: ۱- معارف قرآن را بیان می‌کردند و ۲- در هر فرصت ممکن رهنمودهای آن را آشکار می‌ساختند.</p> <p>نتیجه: مشتاقان معارف قرآنی از معارف این کتاب بهره بردند.</p>	<p>تعلیم و تفسیر قرآن کریم</p>	<p>اقدامات مربوط به مرجعیت دینی</p>	<p>تلاش و مجاهدت‌های امام در قالب مسئولیت‌های دوگانه</p>
<p>توضیح: پس از رحلت رسول خدا نوشتن سخنان ایشان ممنوع شد؛ اما امیرالمؤمنین و حضرت فاطمه به این ممنوعیت توجه نکردند و سخنان پیامبر را به فرزندان و یاران خود آموختند و از آنان خواستند این آموخته‌ها را به نسل‌های بعد منتقل کنند مثال: حدیث زنجیره طلایی</p> <p>نقل حدیث سلسله الذهب توسط امام رضا در راه رفتن از مدینه به مرو بیان گر این مسئولیت است.</p> <p>توحید تنها یک لفظ و شعار نیست بلکه باید در زندگی اجتماعی ظاهر شود و تجلی توحید در زندگی اجتماعی با ولایت امام میسر می‌شود.</p> <p>بشروطها و انا من شروطها: این عبارت از امام رضا بیانگر تجلی توحید در زندگی اجتماعی با پذیرش ولایت امام است.</p>	<p>حفظ سخنان و سیره پیامبر</p>		
<p>نتیجه: ۱- مردم تفاوت حکومت رسول خدا با حاکمان ناجور را درک کردند، ۲- معارف صحیح به گوش مردم رسید، ۳- همچنین آثار ممنوعیت از نوشتن حدیث کمتر شد.</p>	<p>توضیح: به دلیل عدم توجه مسلمانان به هشدارهای امیرالمؤمنین پیش‌بینی امام علی به تحقق پیوست و بنی‌امیه بر مردم حاکم شدند. اما ائمه اطهار از پا نشستند. آن‌ها با در اختیار قرار دادن آموزه‌های قرآن در مقابل تفسیرهای غلط از اسلام ایستادند (مرجعیت دینی) و با حاکمان به شکل‌های گوناگون مبارزه کردند (ولایت ظاهری)</p>		

نتیجه: کتاب‌های بزرگ مانند نهج‌البلاغه و صحیفه سجادیه در حدیث و سیره امامان در سیره پیامبر و قرآن کریم فراهم آمد.

توضیح: امام به دو علت با حاکمان زمان خود مبارزه می‌کردند: ۱- برای انجام مسئولیت الهی رهبری و اداره جامعه قیام و برکنار کردن حاکمان لازم بود. ۲- به دلیل زیرپا گذاشتن قوانین اسلام و ستم به مردم توسط حاکمان غاصب وظیفه امام بر اساس امر به معروف و نهی از منکر مقابله با حاکمان و دفاع از حقوق مردم بود.

توضیح: امامان حاکمان عصر خود را به عنوان جانشین پیامبر تأیید نمی‌کردند و این موضوع را مردم به شیوه‌های مختلف به مردم اطلاع می‌دادند. البته آن‌ها تفاوت‌های اخلاقی و رفتاری حاکمان را در نظر می‌گرفتند و در صورت عمل حاکم مطابق با دستورات اسلام آنان را تشویق می‌کردند. اما حاکمان را در غضب خلافت رسول خدا یکسان می‌دانستند و محکوم می‌کردند.

توضیح: امامان این اقدام را برای آگاه کردن مردم به اینکه آن‌ها تنها جانشین رسول خدا هستند انجام می‌دادند!

حدیث مربوط امام صادق: امام صادق در روز عرفه و در اجتماع عظیمی از حجاج حکومت خود را اعلام نمود و گفت ای مردم رسول خدا امام و رهبر بود پس از او علی و سپس حسن و حسین و علی بن حسین و محمد بن علی به ترتیب امام بودند و اکنون من امام هستم

روش تقیه: یعنی اقدامات خود را مخفی نگه دارند به گونه‌ای که در عین ضربه به دشمن کمتر ضربه بخورند.

امامان به دلیل خشونت و ستمگری حاکمان و به شهادت رساندن پیروان امام روش تقیه را انتخاب کردند

عدم تأیید حاکمان

اصول کلی امام در مبارزه با حاکمان

اقدامات مربوط به ولایت ظاهری

معرفی خویش به عنوان امام برحق

انتخاب روش‌های درست مبارزه

تلاش و مجاهدت‌های امام در قالب مسئولیت‌های دوگانه

وظیفه کنونی ما نسبت به امامان:

- ✓ به گونه‌ای زندگی کنیم که سبب بدبینی دیگران نسبت به شیعیان نشویم.
- ✓ بدانیم شیعه بودن تنها به اسم نیست بلکه باید با عمل صالح همراه باشد.
- ✓ امام صادق خطاب به شیعیان فرمود: مایه زینت و زیبایی ما باشید، نه مایه زشتی و عیب

درس نهم: عصر غیبت

تولد: او در جمعه نیمه شعبان سال ۲۵۵ هجری قمری در شهر سامرا به دنیا آمد و تا سال ۲۶۰ هجری قمری ۵ سالگی در کنار پدر خود زندگی کرد در این مدت امام حسن عسکری ایشان را از گزند حاکمان عباسی حفظ کردند و او را به بعضی یاران مورد اعتماد خود به عنوان امام بعد از خود معرفی نمودند.

توضیح: از سال ۲۶۰ هجری قمری (شهادت امام حسن عسکری) تا سال ۳۲۹ هجری قمری به مدت ۶۹ سال ادامه داشت. حضرت مهدی در این مدت با پیروان خود از طریق ۴ نفر از یاران صمیمی به نام نواب اربعه یا نواب خاص ارتباط داشت.

توضیح: مرحله دوم امامت عصر با درگذشت آخرین نایب ایشان در سال ۳۲۹ هجری آغاز شد شش روز مانده به درگذشت آخرین نایب امام عصر با نوشتن نامه‌ای به او اعلام کرد که برای خود جانشین انتخاب نکند.

غیبت صغری

غیبت کبری

غیبت‌ها

از تولد تا غیبت حضرت مهدی

<p>توضیح: حاکمان بنی‌عباس با امام دهم و یازدهم برخورد بدی داشتند. آن‌ها را در محاصره کامل قرار داده بودند چون از اخباری که از پیامبر اکرم و سایر امامان رسیده بود مطلع بودند و درصدد به قتل رساندن آخرین امام به محض تولد بودند.</p>	حکومت ظالمانه حاکمان	دلایل غیبت
<p>اگرچه حاکمان بنی‌امیه و بنی‌عباس ظالمانه حکومت را به دست گرفته بودند و عامل اصلی شهادت امامان بودند اکثر مردم تسلیم این حاکمان شدند و با آنان مبارزه نمی‌کردند و وظیفه امر به معروف و نهی از منکر را انجام نمی‌دادند. اگر مردم آن دوره با این حاکمان مبارزه می‌کردند خلافت در اختیار امامان قرار می‌گرفت و جامعه بشری در مسیر صحیح کمال پیش می‌رفت.</p>	عدم مبارزه مردم با حاکمان	
<p>دیدگاه امام علی: امام علی می‌فرماید: زمین از حجت خدا خالی نمی‌ماند اما خداوند به علت ستمگری انسان‌ها و زیاده‌روی‌شان در گناه آنان را از وجود حجت در میانشان بی‌بهره می‌سازد.</p>	نتیجه: به این دلیل خداوند آخرین ذخیره و حجت خود را از نظرها پنهان کرد تا امامت از پس پرده غیبت ادامه	
<p>دیدگاه قرآن در مورد از دست دادن نعمت‌ها: «ذَلِكَ بِأَنَّ اللَّهَ لَمْ يَكُ مُغَيِّرًا نِعْمًا أَنْعَمَهَا عَلَىٰ قَوْمٍ حَتَّىٰ يُغَيِّرُوا مَا بِأَنْفُسِهِمْ: خداوند نعمتی را که به قومی ارزانی کرده است تغییر نمی‌دهد مگر آن که آن‌ها خود وضع خود را تغییر دهند همانا که خداوند شنوا و داناست</p> <p>با تفکر در این آیه پی می‌بریم که زمینه‌ساز هلاکت یا عزت و سربلندی یک جامعه مردم آن جامعه است.</p>	یابد. این غیبت آنقدر ادامه می‌یابد که نه تنها مسلمانان، بلکه جامعه انسانی شایستگی درک حضور کامل از وجود آخرین حجت الهی را پیدا کند.	

❑ چگونگی امامت حضرت مهدی در عصر غیبت:

- ✓ امام را غایب نامیده‌اند زیرا ایشان از نظرها غایب است نه اینکه در جامعه حضور ندارد به عبارت دیگر غیبت ایشان در مقابل ظهور است نه حضور!
- ✓ امیرالمؤمنین علیه‌السلام در مورد چگونگی امامت در عصر غیبت می‌فرماید: حجت خداوند در میان مردم حضور دارد. از معابر و خیابان‌ها عبور می‌کند، به نقاط مختلف می‌رود، سخن مردم را می‌شنود و بر جماعت مردم سلام می‌کند. تا اینکه زمان ظهور و وعده الهی و ندای آسمانی فرا می‌رسد. هان! آن روز، روز شادی فرزندان علی و پیروان اوست.
- ✓ در دوره غیبت نه امکان حکومت و ولایت ظاهری آن حضرت است و نه امکان تشکیل جلسات درس و احکام دین، بنابراین بهره‌مندی از ایشان منحصر به ولایت معنوی می‌شود.
- ✓ امام عصر به اجازه خداوند از احوال انسان‌ها آگاه است ایشان در نامه به شیخ مفید می‌فرماید: ما از اخبار و احوال شما آگاهیم و هیچ چیز از اوضاع شما بر ما پوشیده نیست.
- ✓ نمونه‌هایی از هدایت معنوی امام زمان: هدایت باطنی افراد، حل بعضی از مشکلات علمی علما، خبر دادن پاره‌ای از رویدادها، دستگیری از درماندگان و دعا برای مؤمنان.
- ✓ رهبری حقیقی مسلمانان هم اکنون نیز بر عهده ایشان است اما این رهبری را انسان‌های عادی حس نمی‌کنند همانطور که برخی از انسان‌ها فواید خورشید پشت ابر را حس نمی‌کنند.

وَعَدَ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا مِنْكُمْ وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَيَسْتَخْلِفَنَّهُمْ فِي الْأَرْضِ كَمَا اسْتَخْلَفَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ وَلَيُمَكِّنَنَّ لَهُمْ دِينَهُمُ الَّذِي ارْتَضَى لَهُمْ وَلَيُبَدِّلَنَّهُمْ مِنْ بَعْدِ خَوْفِهِمْ أَمْنًا يَعْبُدُونَنِي لَا يُشْرِكُونَ بِي شَيْئًا: خداوند به کسانی که ایمان آورده و عمل صالح انجام دادند وعده داده است که آنان را جانشین در زمین قرار دهد همانطور که قبل از آنان کسانی را جانشین قرار داد و دینشان را که برای آنان پسندیده مستقر سازد و بیم و ترسشان را به امنیت مبدل سازد به گونه‌ای که دیگر مرا بپرستند و به من شرک نوزند.

و تُرِيدُ أَنْ نَمُنَّ عَلَى الَّذِينَ اسْتُضِعُوا فِي الْأَرْضِ وَنَجْعَلَهُمْ أَئِمَّةً وَنَجْعَلَهُمُ الْوَارِثِينَ: ما می‌خواهیم بر مستضعفان زمین منت نهمیم و آنان را پیشوایان مردم قرار دهیم و آنان را وارثان زمین قرار دهیم.

وَلَقَدْ كَتَبْنَا فِي الزَّبُورِ مِنْ بَعْدِ الذِّكْرِ أَنَّ الْأَرْضَ يَرِثُهَا عِبَادِيَ الصَّالِحُونَ: به راستی در زبور پس از ذکر (تورات) نوشته‌ایم که زمین را بندگان شایسته من به ارث می‌برند.

یک تدبیر در قرآن مهم

مومنین صالح: جانشین خدا بر روی زمین	با توجه به این آیات آینده‌ای که برای هر مورد بیان شده:
مستضعفین: پیشوایان مردم و وارثان زمین	
بندگان شایسته: زمین را به ارث می‌برند	
دین حق: در زمین استقرار پیدا می‌کند	

اگرچه مستکبران نمی‌خواهند اما روزی جامعه بشری آماده پذیرش حق خواهد شد و یک رهبر و ولی تعیین شده از جانب خداوند ظهور می‌کند و حکومت عادلانه در جهان تشکیل می‌دهد. این عقیده اصلی همه پیامبران است.

موعود در ادیان

با وجود دگرگونی در تعالیم پیامبران به جز پیامبر اسلام همه در اصل الهی بودن پایان تاریخ و ظهور ولی خدا برای برقراری حکومت جهانی اتفاق نظر دارند.

اعتقاد همه مسلمانان: در آخرالزمان منجی انسان‌ها ظهور خواهد کرد و جهان را به عدل خواهد رساند این منجی امام مهدی است که از نسل پیامبر اکرم است.

در اسلام
موعود و منجی

اعتقاد اهل سنت: در کتاب‌های اهل سنت تأکید شده که امام مهدی از نسل پیامبر اکرم و حضرت فاطمه است البته آنان معتقدند که امام مهدی هنوز به دنیا نیامده است.

اعتقاد شیعیان: ما شیعیان معتقدیم که موعود انسان‌ها دوازدهمین امام و فرزند امام حسن عسکری است با توجه خواست خدا به حیات خود ادامه می‌دهد تا اینکه ظهور کند همچنین مشخص بودن پدر و مادر امام زمان این فایده را دارد که اگر فرد فریبکاری بخواهد خود را مهدی موعود معرفی کند زود شناخته می‌شود و مردم فریب آن را نمی‌خورند.

اولین فایده: ۱- مردم امام را حاضر و ناظر بر خود می‌بینند و ۲- مانند دوست صمیمی خواسته‌های خود را با ایشان در میان می‌گذارند و ۳- برای به دست آوردن رضایت ایشان تلاش می‌کنند.

فواید اعتقاد به زنده بودن آن حضرت و حضور ایشان در جامعه:

دومین فایده: جامعه از ولایت معنوی امام به صورت‌های گوناگون برخوردار می‌شود.

توضیح: پیامبر و امام از پدر و مادر برای مؤمنان مهربان‌ترند و افرادی که چنین معرفتی را به دست آوردند محبت بیشتری نسبت به پیامبر و امام دارند. پیامبر در سخنانی ضمن معرفی همه امامان درباره امام عصر می‌فرماید: هر کس که دوست دارد خدا را در حال ایمان کامل و مسلمانی مورد رضایت او ملاقات کند، ولایت و محبت امام عصر را بپذیرد.	تقویت معرفت و محبت به امام
شناخت جایگاه امام در پیشگاه الهی عوامل مؤثر در شناخت و محبت به امام و از بین رفتن تردیدها آشنایی با شیوه حکومت‌داری ایشان به هنگام ظهور آشنایی با صفات و ویژگی‌های ایشان در سخنان معصومین	
حدیث مربوطه از پیامبر: من مات ولم يعرف إماماً مات ميتة جاهلیه: این حدیث بیانگر اهمیت شناخت نسبت به امام است. هر کس بمیرد و امام زمان خود را نشناسد به مرگ جاهلی مرده است.	
توضیح: منتظر حقیقی در عصر غیبت با مراجعه به عالمان دین، عمل به احکام فردی و اجتماعی دین و مقابله با طاغوت از امام خود پیروی می‌کند. تشکیل حکومت اسلامی در عصر غیبت یکی از علائم پیروی از امام عصر است.	پیروی از فرمان‌های امام عصر
حدیث مربوطه: پیامبر می‌فرماید خوشا به حال کسی که به حضور قائم برسد در حالی که پیش از قیام او نیز پیرو او باشد.	
توضیح: منتظران، عصر غیبت را عصر آماده‌باش می‌دانند و خود را سربازی برای یاری آن حضرت به حساب می‌آورند.	
در امانت خیانت نکنند / پاک‌دامن باشند / اهل دشنام و کلمات زشت نباشند / به ظلم و ستم خونریزی نکنند.	برخی ویژگی‌های یاران امام زمان از نظر حضرت علی
کسی که در عصر غیبت تنها با گریه و دعا سر کند و در صحنه نبرد حق علیه باطل حضور نداشته باشد در روز ظهور به علت عدم آمادگی، همانند قوم موسی به امام مهدی خواهد گفت: تو و پروردگارت بروید و بجنگید ما اینجا می‌نشینیم.	آماده کردن خود و جامعه برای ظهور
گذشته سرخ: اعتقاد به عاشورا و آمادگی برای شهادت و ایثار آینده سبز: انتظارات برای سرنگونی ظالمان و گسترش عدالت در جهان زیر پرچم امام عصر	دو عامل پویایی جامعه شیعه در طول تاریخ
هسته مرکزی یاران امام زمان ۳۱۳ نفر (به تعداد یاران پیامبر در جنگ بدر) هستند که بنا بر فرموده امام باقر تعدادی از آنان زنده و بنا بر احادیث بیشتر یاران را جوانان تشکیل می‌دهند.	
توضیح: در انتظار ظهور بودن از برترین اعمال عصر غیبت است زیرا فرج واقعی برای دین‌داران با ظهور آن حضرت حاصل می‌شود. حدیث مربوطه: امام علی می‌فرماید منتظر فرج الهی باشید و از لطف الهی مأیوس نشوید و بدانید که محبوب‌ترین کارها نزد خداوند انتظار فرج است.	دعا برای ظهور امام

مسئولیت منتظران

پیامبر فرمود: با ظهور امام عصر خداوند زمین را از قسط و عدل پر خواهد کرد. بعد از اینکه از ظلم و جور پر شده باشد.	عدالت‌گستری	اهداف انبیا که با تشکیل حکومت امام زمان تحقق می‌یابند	توضیح: امام عصر زمانی ظهور می‌کند که مردم جهان از همه مکتب‌های غیر الهی ناامید شدند و دل آن‌ها به سوی منجی الهی جلب شده
امام باقر نیز درباره وضعیت اقتصادی پس از ظهور می‌فرماید: آن‌چنان میان مردم مساوات برقرار می‌کند که نیازمندی پیدا نخواهد شد تا به او زکات داده شود.	آبادانی	شکوفایی عقل و علم	
توضیح: برکت و آبادانی همه سرزمین‌ها را فرامی‌گیرد.	امنیت کامل	فراهم شدن زمینه رشد و کمال	
توضیح: این دوران زمان کامل شدن عقل آدمیان است.			
توضیح: احساس ناامنی و ترس وجود ندارد و از دزدی اموال و ثروت دیگران خبری نیست.			
بہتر می‌توانند خدا را بندگی کنند. فرزندان صالح به جامعه تقدیم نمایند. خیرخواه دیگران باشند. به هدفی که خدا در خلقت برای آن‌ها تعیین کرده آسان‌تر برسند.	توضیح: مهم‌ترین ویژگی جامعه مهدوی است که در نتیجه آن انسان‌ها: آسان‌تر برسند.		

نگاهی به جامعه مهدوی

اندیشه و تحقیق: این جمله را تحلیل کنید: منتظران مصلح خود باید صالح باشند.

پاسخ: یعنی شخصی که منتظر موعود جهانیست ابتدا باید از خود شروع کند و با انجام اعمال صالح خود و دیگران را برای آمدن موعود آماده نماید.

درس دهم: مرجعیت و ولایت فقیه

ضرورت تداوم مسئولیت‌های امام در عصر غیبت	توضیح: دین اسلام همیشگی و برای همه دوران‌هاست پس عقلاً ضروری است که دو مسئولیت مرجعیت دینی و ولایت ظاهری در عصر غیبت ادامه پیدا کند؛ زیرا:
	اگر مرجعیت دین ادامه نیابد: یعنی متخصص نباشد که احکام دین را بداند و برای مردم بیان کند، مردم با وظایف خود آشنا نمی‌شوند و نمی‌توانند به آن وظایف عمل کنند.
	اگر ولایت ظاهری ادامه نیابد: نمی‌توان احکام اجتماعی اسلام را که نیازمند مدیریت و پشتوانه حکومتی است در جامعه (حکومت اسلامی تشکیل نشود) به اجرا درآورد.

توضیح: در زمان ائمه مردمانی در شهرهای دوردست بودند که به امامان دسترسی نداشتند و نمی‌توانستند احکام دین را از ایشان بشنوند پس آن بزرگواران دانشمندانی را تربیت می‌کردند که در حد توان به معارف دین دست یابند این دانشمندان به نقاط مختلف شهرها می‌رفتند و احکام اسلام را به مردم می‌آموختند.

این روش برگرفته از قرآن است چون خداوند در قرآن دستور می‌دهد گروهی از مردم وقت خود را صرف شناخت دین کنند و به تفقه پردازند.

تعریف تفقه: تفقه تلاش برای کسب معرفت عمیق است. کسی که به معرفت عمیق در دین می‌رسد و می‌تواند قوانین و احکام اسلام را از قرآن و روایات به دست آورد «فقیه» نامیده می‌شود.

آیه مربوطه: وَمَا كَانَ الْمُؤْمِنُونَ لِيَنْفِرُوا كَافَّةً فَلَوْلَا نَفَرَ مِنْ كُلِّ فِرْقَةٍ مِنْهُمْ طَائِفَةٌ لِيَتَفَقَّهُوا فِي الدِّينِ... و نمی‌شود که مؤمنان همگی برای آموزش دین اعزام شوند؛ پس چرا از هر گروهی جمعی از آن‌ها اعزام نشوند تا دانش دین را (به طور عمیق) بیاموزند و آنگاه که به سوی قوم خویش بازگشتند آن‌ها را هشداردهنده باشند که از کیفر الهی بترسند.

پیامبر اکرم می‌فرماید: حال کسی که از امام خود دور افتاده و به او دسترسی ندارد سخت‌تر از حال یتیمی است که پدر را از دست داده است. زیرا چنین شخصی در مسائل زندگی حکم و نظر امام را نمی‌داند. البته اگر یکی از پیروان ما که به علوم و دانش ما آشناست وجود داشته باشد، باید دیگران که به احکام ما آشنا نیستند راهنمایی کند و دستورات دین را به آن‌ها آموزش دهد. در این صورت او در بهشت با ما خواهد بود.

امام عصر در پاسخ به اسحاق بن یعقوب که درباره «رویدادهای جدید» سؤال کرده بود فرمود: در مورد رویدادهای زمان به راویان حدیث ما رجوع کنید که آنان حجت من بر شمایند و من حجت خدا بر آن‌ها می‌باشم.

در دوره غیبت بنا بر فرمان امام زمان، فقیهان واجد شرایط دو مسئولیت مرجعیت دینی و ولایت ظاهری را بر عهده دارند.

راهکار پیامبر و امامان برای عصر غیبت	وظیفه مسلمانان در زمان عدم دسترسی به امام
	در این میان گروهی از فقیهان احکام را در اختیار مردم قرار می‌دهند که در احکام دین متخصص نیستند به این متخصصان مراجعه می‌کنند و احکام را از آنان می‌آموزند این مراجعه را تقلید می‌گویند که یک روش رایج عقلی است. متخصص و فقیهی است که مردم به او مراجعه می‌کنند مرجع تقلید نامیده می‌شود.
نتیجه‌گیری:	از میان فقیهان کسی که توانایی سرپرستی جامعه را دارد عهده‌دار حکومت می‌شود و قوانین الهی را در جامعه نیز به اجرا درمی‌آورد، ولی فقیه می‌گویند.
مرجعیت دینی به شکل مرجعیت فقیه ادامه دارد.	در عصر غیبت
ولایت ظاهری به صورت ولایت فقیه ادامه دارد.	مرجعیت دینی به شکل مرجعیت فقیه ادامه دارد.

۱. باتقوا باشد.	شرایط مرجع تقلید	مرجع تقلید
۲. عادل باشد.		
۳. زمان‌شناس باشد و بتواند احکام دین را متناسب با نیازهای روز به دست آورد.		
۴. اعلم باشد، یعنی از میان فقها از همه عالم‌تر باشد.		
یا از دو نفر عادل و مورد اعتماد که بتواند فقیه واجد شرایط را تشخیص دهد بپرسیم!	راه‌های شناخت مرجع تقلید	
یا یکی از فقیهان در میان اهل علم آن‌چنان مشهور باشد که انسان مطمئن شود و بداند که این فقیه واجد شرایط است.		

۱. باتقوا باشد.	شرایط ولی فقیه	ولی فقیه
۲. عادل باشد.		
۳. زمان‌شناس باشد و بتواند احکام دین را متناسب با نیازهای روز به دست آورد.		
۴. مدیر و مدبر باشد و بتواند جامعه را در شرایط پیچیده جهانی رهبری کند.		
۵. شجاعت و قدرت روحی داشته باشد و بدون ترس و واهمه در برابر زیاده‌خواهی دشمنان بایستد. در اجرای احکام دین از کسی نترسد و با قدرت در مقابل تهدیدها بایستد و پایداری کند.		
مشروعیت: حکومت و رهبری فقیه‌ای که پنج شرط مذکور را دارد مشروع است یعنی دین به او اجازه رهبری مردم را داده است در غیر این صورت پیروی از دستورات وی حرام است.	چگونگی انتخاب ولی فقیه	ولی فقیه
مقبولیت: ولی فقیه باید از جانب مردم پذیرفته شده باشد تا بتواند کشور را اداره کند و به پیش‌برد پس‌تتشکیل نظام و حکومت اسلامی بر دو پایه مشروعیت و مقبولیت استوار است.		
توضیح: از آنجا که ولی فقیه بیان‌کننده قوانین و مقررات اجتماعی اسلام است، انتخاب وی نمی‌تواند مانع انتخاب مرجع تقلید باشد و هرکس برای خود جداگانه ولی فقیه انتخاب کند: زیرا اداره جامعه تنها با یک مجموعه قوانین امکان‌پذیر است و در غیر این صورت هرج و مرج پیش می‌آید پس مردم در انتخاب ولی فقیه باید به صورت دسته‌جمعی اقدام کنند.		
روش مستقیم: با حضور مردم در اجتماعات و راهپیمایی‌های سراسری انجام می‌شود. مانند: پذیرش ولایت امام خمینی	روش‌های انتخاب ولی فقیه	ولی فقیه
روش غیرمستقیم: بنابر قوانین اساسی ابتدا نمایندگان خبره توسط مردم انتخاب می‌شود و پس از آن خبرگان از میان فقها کسی را که برای رهبری شایسته‌تر است به جامعه اعلام می‌کند. مانند: انتخاب آیت‌الله خامنه‌ای		
رهبر تلاش می‌کند اداره جامعه مطابق با دستورات دین باشد و مردم از مسیر قوانین الهی خارج نشوند.	وظایف رهبر (ولی فقیه)	رهبر (ولی فقیه)
تلاش برای اجرای احکام و دستورات الهی در جامعه		
یکی از روش‌های قدرت‌های بزرگ برای سلطه به سایر کشورها فشار اقتصادی و روانی است. رهبر با دعوت مردم به استقامت و پایداری و بستن راه‌های سلطه تلاش می‌کند عزت و استقلال کشور از دست نرود.	تصمیم‌گیری بر اساس مشورت	رهبر (ولی فقیه)
حفظ استقلال کشور و جلوگیری از نفوذ بیگانگان		
اداره یک جامعه و رهبری آن به سوی پیشرفت و تعالی با بهره‌گیری از اندیشه‌های انیدیشمندان میسر است. پس رهبر باید با مشورت با نخبگان تصمیم‌های لازم را بگیرد. در جامعه ما علاوه بر اشخاص نهادهای مشورتی هم وجود دارد. مانند: مجمع تشخیص مصلحت نظام، شورای عالی انقلاب فرهنگی، مجلس شورای اسلامی	ساده‌زیستی	رهبر (ولی فقیه)
رهبر با الگو گرفتن از اولیای دین همواره یک زندگی ساده را دنبال می‌کند و به دنبال زندگی تجملاتی حتی از راه مشروع نیست.		

وحدت و همبستگی اجتماعی: تفرقه و پراکندگی به سرعت یک حکومت را از پا در می‌آورد اما همبستگی اجتماعی را قوی می‌کند و به رهبری امکان می‌دهد که برنامه‌های اسلامی را به اجرا درآورد.

استقامت و پایداری در برابر مشکلات: مردم باید با استقامت خود فرصت و توان مقابله با مشکلات داخلی و خارجی را برای رهبر فراهم کنند.

نکته: ناراحتی دشمنان از عمل ما یا خوشحالی و شادی آنان از رفتار ما، می‌تواند یکی از معیارهای درستی و نادرستی عملکرد ما باشد.

افزایش آگاهی‌های سیاسی و اجتماعی: برای تصمیم‌گیری صحیح در برابر قدرت‌های ستمگر اطلاع از شرایط سیاسی و اجتماعی جهان ضروری است ما باید به گونه‌ای عمل کنیم که بیشترین ضربه را به دشمنان بزنیم و خود کمترین آسیب را ببینیم!

وظایف

نکته: مشارکت در نظارت همگانی سبب می‌شود که رهبر همه افراد جامعه را پشتیبان خود یافته و هدایت جامعه به سمت وظایف اسلامی برای رهبر آسان‌تر شود.

مشارکت در نظارت همگانی: بر اساس فرمان خدا همه افراد جامعه اسلامی نسبت به یکدیگر مسئولند اگر گناهایی در جامعه رواج پیدا کند فقط گناهکاران عذاب نمی‌شوند بلکه کسانی که در برابر انجام گناه سکوت کرده‌اند نیز باید پاسخگو باشند. پس ما باید ناظر بر فعالیت‌های اجتماعی باشیم و وظیفه امر به معروف و نهی از منکر را با روش درست انجام دهیم.

 مردم
نسبت به
رهبری

مثال: خرید کالای ایرانی سبب می‌شود کارخانه‌های داخلی به تولید ادامه دهند و این عمل به طور غیرمستقیم سبب کاهش بیکاری شده و به حکومت و رهبری کمک می‌کند.

اولویت دادن به اهداف اجتماعی: در برخی موارد که اهداف و آرمان‌های اجتماعی در برابر منافع فردی قرار می‌گیرند باید بتوانیم از منافع فردی خود بگذریم و برای اهداف اجتماعی تلاش کنیم.

 مردم و
رهبری

عملکرد درست: سبب افزایش اعتماد به حکومت
عملکرد غلط: سبب افزایش مشکلات و ناکارآمدی حکومت

توضیح: کارگزاران همان مدیران و مسئولان جامعه‌اند که امروزه امور سه قوه مقننه و مجریه و قضاییه را بر عهده دارند در واقع کارگزاران یاران و کمک‌کنندگان به رهبرند

دل خویش را نسبت به مردم مهربان کن و با همه دوست و مهربان باش، چرا که مردم دو دسته‌اند دسته‌ای برادر دینی تو و دسته دیگر در آفرینش همانند تو

توضیح: حضرت علی در عهدنامه مالک اشتر مسئولیت کارگزاران و علت آن را برای مالک اشتر توضیح می‌دهد

 وظایف
کارگزاران
نسبت به
مردم

در به دست آوردن رضایت عموم مردم سعی و تلاش کن نه در جلب رضایت خواص. که با وجود رضایت عمومی مردم، خواص به تو آسیبی نمی‌رساند و با خشم عموم مردم، رضایت خواص سودی نمی‌بخشد.

کسانی را که از دیگران عیب‌جویی می‌کنند از خود دور کن زیرا در نهایت مردم عیب‌هایی دارند و مدیر جامعه باید بیش از همه در پنهان کردن آن‌ها بکوشد.

عده‌ای افراد مورد اطمینان را انتخاب کن تا درباره وضع طبقات محروم تحقیق کنند و به تو گزارش دهند. سپس برای رفع مشکل آن‌ها عمل کن. زیرا این گروه (افراد محروم) بیش از دیگران به عدالت نیازمندند.

اگر با دشمنان پیمان بستنی از پیمان‌شکنی دشمن غافل نباش. زیرا که دشمن گاهی از این راه تو را غافلگیر می‌کند.

درس یازدهم: عزت نفس

مقدمه: عزت از صفاتی است که قرآن بیش از ۹۵ بار خداوند را بدان توصیف کرده و معصومین نیز این صفت را از ارکان فضایل اخلاقی دانسته‌اند که اگر در وجود ما شکل بگیرد مانع بسیاری از زشتی‌ها خواهد شد.

عزت و ذلت	عزت به معنای نفوذناپذیری و تسلیم نبودن است	انسان عزیز کسی است که زیر بار عملی که روحش را آزرده و او را حقیر کند نمی‌رود.
	ذلت به معنای نفوذپذیری و مغلوب و تسلیم بودن است	در برابر مستکبران و ظالمان تن به خواری می‌دهد و هر فرمانی را می‌پذیرد. تسلیم هوا و هوس خود می‌شود و هر کاری که موافق آن باشد را انجام می‌دهد.

راه‌های دستیابی به عزت از دیدگاه قرآن	من کان یرید العزه فَلِلِّهِ العزه جمیعاً: هر کس عزت می‌خواهد بداند که هر چه عزت است از آن خداست.	راه دستیابی به عزت: روی آوردن به خدا
	لِّلَّذِينَ أَحْسَنُوا الْحُسْنَىٰ وَ زِيَادَةٌ وَلَا يَرْهَقُ وُجُوهَهُمْ قَتَرٌ وَلَا ذِلَّةٌ: برای کسانی که نیکوکاری پیشه کردند پاداشی نیک و چیزی افزون‌تر است.	راه دستیابی به عزت: نیکوکاری و انجام عمل نیک
	وَالَّذِينَ كَسَبُوا السَّيِّئَاتِ جَزَاءُ سَيِّئَةٍ بِمِثْلِهَا وَ تَرْهَقُهُمْ ذِلَّةٌ: آنان که بدی پیشه کردند جزای بد به اندازه عمل خود می‌بینند و بر چهره آنان غبار ذلت می‌نشیند.	راه دستیابی به عزت: دوری از بدی و خودداری از گناه

راه‌های تقویت عزت	توضیح: در صورتی که انسان ارزش یک کالای ارزشمند را نداند فریب می‌خورد و آن را به بهای اندک می‌فروشد اما در صورت دانستن ارزش آن، آن را عزیز می‌شمارد و به قیمت واقعی می‌فروشد.
	ما فرزندان آدم را کرامت بخشیدیم و بر بسیاری از مخلوقات برتری دادیم.
	شناخت ارزش خود و نفروختن خویش به بهای اندک
	از این رو خداوند بارها ارزش و جایگاه انسان را در خلقت بیان کرده است.
	امام علی نیز می‌فرماید: إِنَّهُ لَيْسَ لِأَنْفُسِكُمْ ثَمَنٌ إِلَّا الْجَنَّةُ فَلَا تَتَّبِعُوهَا إِلَّا بِهَا: همانا بهایی برای جان شما جز بهشت نیست پس خود را به کمتر از آن نفروشید.
	توضیح: هر کس به دنبال عزت است باید خود را به سرچشمه همه قدرت‌ها و عزت‌ها یعنی خداوند وصل کند.
	توجه به عظمت خداوند و تلاش برای بندگی او
	امیرالمؤمنین در وصف انسان‌هایی که عزت خود را در بندگی خدا یافته‌اند می‌فرماید: خالق جهان در نظر آنان بزرگ است. از این جهت غیر خدا در نظرشان کوچک است.
	وقتی انسان به چنین شناخت و ایمانی برسد به طور طبیعی تسلیم خدا می‌شود و بندگی او را می‌پذیرد و در مقابل غیر خدا تسلیم‌ناپذیر باقی می‌ماند.
	به همین جهت امیرالمؤمنین از ما می‌خواهد: بنده کسی مثل خودت نباش زیرا خداوند تو را آزاد آفریده است.

اسوه‌های عزت برابر ستمگران	پیامبر اکرم هنگامی که در محاصره طاق‌فرسای مشرکان بود در مقابل وعده ثروت و قدرت بزرگان مکه فرمود: اگر اینان خورشید را در دست راستم و ماه را در دست چپم بگذارند از راه حق دست برنمی‌دارم و تسلیم نمی‌شوم.
	امام حسین آنگاه که یزیدیان ایشان را محاصره کردند و از او خواستند زیر بار بیعت با یزید برود فرمود: مرگ با عزت از زندگی با ذلت برتر است.
	حضرت زینب خواهر شجاع امام حسین پس از تحمل انبوه مصائب و سختی‌ها در پاسخ به جمله تحقیرآمیز یزید عبیدالله بن زیاد که گفت: «یزید خدا چه بر سر خاندان شما آورد؟» با قدرت فرمود: «در این واقعه جز زیبایی ندیدم».

توضیح: هر انسانی در درون خود با تمایلات و خواسته‌های روبروست که پاسخ مثبت دادن به آن‌ها عزت نفس را ضعیف می‌کند و اگر این پاسخگویی ادامه یابد ذلت انسان را احاطه می‌کند.		تمرین ایستادگی در برابر تمایلات پست
نوجوان و جوان هنوز به گناه عادت نکرده و خواسته‌های نامشروع در وجودش ریشه‌دار نشده و به تعبیر پیامبر به آسمان نزدیک‌تر است یعنی گرایش به خوبی‌ها در او قوی‌تر است.	بهترین زمان برای پاسخ منفی دادن به این تمایلات نوجوانی و جوانی است زیرا:	
نتیجه: نوجوان و جوان بهتر از هر آدمی می‌تواند ایستادگی در برابر تمایلات منفی را تمرین کند و عزت نفس خود را تقویت کند!		
اولین نوع تمایلات، تمایلات عالی و برتر هستند مانند تمایل به دانایی، عدالت، شجاعت، حیا، ایثار و حسن خلق که مربوط به روح الهی و معنوی انسان است.	تمایلات عالی	انواع تمایلات انسانی
ما با رسیدن به این تمایلات احساس موفقیت و کمال می‌کنیم و از آن‌ها لذت می‌بریم.	دومین نوع تمایلات، تمایلات دانی هستند مانند تمایل به ثروت شهرت غذاهای لذیذ زیورآلات رفاه مادی ما با رسیدن به این تمایلات از آن‌ها لذت می‌بریم و خوشحال می‌شویم.	
تمایلات بعد حیوانی در ذات خود بد نیستند اما نسبت به بعد معنوی و الهی بسیار ناچیز و پایین‌ترند.	تمایلات بعد حیوانی در ذات خود بد نیستند اما نسبت به بعد معنوی و الهی بسیار ناچیز و پایین‌ترند.	
از ما می‌خواهد: ۱- در حد نیاز به تمایلات فروتر پاسخ دهیم و ۲- فرصتی فراهم کنیم که تمایلات معنوی و الهی در ما پرورش پیدا کند	دعوت عقل و وجدان یا همان نفس لوامه	انواع دعوت‌های درونی هراسان
از ما می‌خواهد: ۱- فقط به تمایلات بعد حیوانی سرگرم و مشغول باشیم و ۲- از تمایلات عالی غافل شویم.	دعوت هوا و هوس یا همان نفس اماره	
بندگی خداوند نتیجه عزت نفس است. احساس حضور در پیشگاه خداوند نتیجه عزت نفس و دوری از گناه است. غفلت از خداوند «نتیجه» ذلت نفس و افتادن در دام گناه است. عزت نفس «علت» حفظ پیمان با خدا و باقیماندن بر عزم و تصمیم است و ذلت نفس «علت» شکستن پیمان با خدا و سستی در عزم و تصمیم است. فقیری که دارای عزت نفس باشد گدایی نمی‌کند. گدا ابتدا خود را حقیر و کوچک می‌کند و سپس گدایی می‌کند. جوانی که عزت نفس دارد در برابر گناه و شهوت نمی‌شکند. انسان عزیز در برابر ظالم و ستمگر شکست‌ناپذیر و در برابر مردم متواضع و فروتن است.	نتیجه: انسانی که به هوا و هوس پاسخ مثبت می‌دهد و تسلیم می‌شود قدم در وادی ذلت گذاشته و از راه رشد باز می‌ماند پس از این مرحله است که وقتی در برابر ستمگران قرار گرفت زیر بار ذلت می‌رود	یک خود ارزیابی مهم

درس دوازدهم: پیوند مقدس

□ اهمیت ازدواج و شخصیت انسانی زن و مرد

- ✓ پیامبر می‌فرماید هیچ بنایی نزد خدا محبوب‌تر از ازدواج نیست.
- ✓ خانواده مقدس‌ترین نهاد و بنای اجتماعی نزد خداوند است.
- ✓ کلمات انس، انسان، بنی آدم و ناس در قرآن کریم اختصاص به جنس خاصی ندارد و هر آیه‌ای که با این کلمات همراه باشد، به زن و مرد، هر دو مربوط می‌شود زیرا حقیقت انسان را روح او تشکیل می‌دهد و روح انسان نه مذکر است و نه مؤنث.

<p>هدف از تشکیل خانواده برخورداری از آرامش و رحمة، ان فی ذلک لآیاتٍ لِّقَوْمٍ یَّتَفَكَّرُونَ: و از نشانه‌های خدا آن است که همسرانی از نوع خودتان برای شما آفرید تا با آن‌ها آرامش یابید و میان شما دوستی و رحمت قرار داد همانا که در این مورد نشانه‌هاییست برای کسانی که تفکر می‌کنند.</p>	<p>و من آیات ان خلق لکم من انفسکم ازواجاً، لِّتَسْكُنُوا اَیْهَا وَ جَعَلَ بَیْنَكُمْ مَوَدَّةً و رحمة، ان فی ذلک لآیاتٍ لِّقَوْمٍ یَّتَفَكَّرُونَ: و از نشانه‌های خدا آن است که همسرانی از نوع خودتان برای شما آفرید تا با آن‌ها آرامش یابید و میان شما دوستی و رحمت قرار داد همانا که در این مورد نشانه‌هاییست برای کسانی که تفکر می‌کنند.</p>
<p>از نگاه اسلام زن و مرد از یک جنس خلق شده‌اند بنابراین هیچ کدام بر دیگری برتری ذاتی ندارند.</p>	<p>و الله جعل لکم من انفسکم ازواجاً و جعل لکم من ازواجکم بَنینَ و حَفَدَهُ و رَزَقَکُمْ مِنَ الطَّیِّبَاتِ اَقْبَالَ بَاطِلِ یَوْمِنِ و بِنِعْمَةِ اللهِ هُم یُکْفَرُونَ: و خداوند برای شما همسرانی از نوع خودتان قرار داد و از همسرانتان برای شما فرزندان و نوادگانی نهاد از پاکیزه‌ها به شما رزق و روزی داد حال آنان به باطل ایمان می‌آورند و به نعمت الهی کفران می‌ورزند؟</p>

یک تدبیر در قرآن مهم

نقش‌های مکمل

- ✓ خداوند زن و مرد را زوج یکدیگر آفرید یعنی به گونه‌ای که در کنار هم قرار گیرند و یکدیگر را کامل کنند.
- ✓ زن و مرد ویژگی‌های انسانی مشترکی دارند اما از جهت زن بودن و مرد بودن یعنی خصوصیات جسمی با هم تفاوت دارند و هر دو به دلیل این تفاوت به هم نیازمند هستند.
- ✓ برتری هر کس نزد خداوند به تقواست و زن و مرد هیچ برتری نسبت به هم ندارند.
- ✓ تفاوت‌های زن و مرد به جهت وظایف مختلفی است که خالق حکیم بر عهده هر یک از زن و شوهر نهاده تا هر کدام از آن‌ها بتوانند در زندگی مشترک و خانوادگی نقش‌های خاصی را بر عهده بگیرند و یک خانواده متعادل را پدید آورند. برای مثال توانمندی عاطفی بالای زن و قدرت جسمی بیشتر مرد برای آن است که زن با محبت مادری فرزندان را رشد دهد و مرد با کار کردن، نان آور خانواده باشد.

<p>ورود به مرحله مسئولیت‌پذیری به دست آوردن این شایستگی که مخاطب خدا قرار گیرد</p>		<p>تغییرات انسان پس از بلوغ</p>
<p>۱- تقویت عفاف و پاک‌دامنی در خود از آغاز بلوغ ۲- مشخص کردن هدف‌های خود از تشکیل خانواده ۳- شناخت معیارها و شاخص‌های همسر مناسب ۴- شناخت ویژگی‌های روحی زن و مرد</p>	<p>مهمترین این برنامه‌ها در مورد تشکیل خانواده</p>	<p>برنامه‌ریزی برای سعادت خود و خانواده‌ای که در آینده تشکیل خواهد داد</p>

تقویت عفاف و پاک‌دامنی

- ✓ دوره بلوغ تا ازدواج یکی از حساس‌ترین و ارزشمندترین دوره‌های عمر انسان است که اگر نوجوان و جوان این دوره را با پاکی و پاک‌دامنی بگذراند راه رسیدن به بهشت را برای خود و فرزندان بسیار هموار کرده است.
- ✓ قرآن کریم از دختران و پسران می‌خواهد قبل از ازدواج عفاف پیشه کنند چون ← خداوند به بهترین صورت زندگی آنان را سامان می‌دهد.
- ✓ همچنین می‌خواهد در پی رابطه غیرشرعی با جنس مخالف نباشند. چون زیان آن تا قیامت دامن‌گیرشان خواهد شد و در نسل‌های آنان تأثیر بدی خواهد گذاشت.
- ✓ هر جوانی به طور فطری و طبیعی خواستار ازدواج با کسی است که قبل از ازدواج پاک‌دامنی خود را حفظ کرده. کسی که چنین خواسته‌ای دارد باید خودش نیز این گونه باشد. چون نظام هستی بر عدالت استوار است.

توضیح: ۱- ابتدایی‌ترین زمینه ازدواج است ۲- احساس آن از دوران بلوغ آغاز می‌شود ۳- اولین کشش و جاذبه را میان زن و مرد ایجاد می‌کند ۴- آنان را به سوی تشکیل خانواده می‌کشاند.	پاسخ به نیاز جنسی	اهداف ازدواج
نتیجه: بر اثر پاسخ صحیح به این نیاز هر کدام از زن و مرد به یک آرامش روانی می‌رسند.		
توضیح: هر یکی از زن و مرد نیاز به زندگی با دیگری دارند و این نیاز نیز پس از بلوغ آشکار می‌شود.	انس با همسر	
نتیجه: اگر فردی از راه نامشروع نیاز جنسی خود را برطرف کند اما بدون همسر زندگی کند بی‌قراری و ناآرامی او را آزار می‌دهد که فقط با بودن در کنار همسر برطرف می‌شود.		
توضیح: خانواده بستر رشد و بالندگی فرزندان است و فرزند ثمره پیوند زن و مرد و تحکیم بخش وحدت روحی آن‌هاست.	رشد و پرورش فرزندان	
نتیجه: افتخاری بالاتر از آن که خداوند تربیت چند تن از بندگانش خود را به پدر و مادر سپرده بالاتر نیست و همچنین اطاعت از والدین را هم ردیف طاعت و عبودیت خود قرار داده است.		
توضیح: پسر و دختر جوان با تشکیل خانواده زمینه‌های فساد را از خود دور می‌کنند.	رشد اخلاقی و معنوی	
نتیجه: زمینه فساد را از خود دور می‌کند مسئولیت‌پذیری را تجربه می‌نمایند، مهر و عشق به همسر و فرزندان را در خود پرورش می‌دهند، با تحمل سختی‌ها به درجات معنوی بالاتر نائل می‌شوند.		

انتخاب همسر و مسئولیت آینده

- ✓ رضایت کامل دختر و پسر برای ازدواج ضروریست و اگر عقدی به زور انجام گیرد باطل است و مشروعیت ندارد.
- ✓ داشتن قدرت انتخاب ارزشمند و در عین حال مسئولیت‌آور است. برای موفق شدن در این مسئولیت انتخاب همسر باید بر احساسات جوانی تسلط داشت زیرا علاقه به یک شخص چشم و گوش را می‌بندد و عقل را به حاشیه می‌راند همانطور که امام علی می‌فرماید: حُب الشَّيْءِ يعمى و يُصمُّ؛ علاقه شدید به چیزی آدم را کر و کور می‌کند.
- ✓ چون پدر و مادر به علت علاقه به فرزند مصلحت و خوشبختی او را می‌خواهند و از طرف دیگر تجربه و پختگی در زندگی دارند بهتر می‌توانند خصوصیات افراد را دریابند و عاقبت ازدواج را پیش‌بینی کنند.

مهمترین معیار: از نظر قرآن کریم مهم‌ترین معیار همسر شایسته باایمان بودن اوست هر قدر ایمان یک فرد قوی‌تر باشد شایستگی او برای همسری بیشتر است.	معیارهای همسر شایسته
۱- اصالت خانوادگی ۲- عاقل و فهیم بودن ۳- عدم ارتباط قبلی با جنس مخالف ۴- انجام عبادات به خصوص نماز	معیارهای دیگر

توضیح: بلوغ عقلی مدتی پس از بلوغ جنسی فرا می‌رسد	بلوغ جنسی	توضیح: آمادگی برای ازدواج نیازمند بلوغ است	آمادگی برای ازدواج	زمان ازدواج
۱- فکر کردن درباره ویژگی‌های همسر ۲- توجه به داشتن شغل و پیدا کردن کار ۳- تنظیم خرج و هزینه ۴- دوری از بی‌برنامه بودن	بلوغ عقلی و فکری			
پیامبر اکرم می‌فرماید کسی که ازدواج کند نصف دین خود را حفظ کرده است پس باید برای نصف دیگر از خدا پروا داشته باشد. ایشان همچنین می‌فرماید برای دختران و پسران خود امکان ازدواج را فراهم کنید تا خداوند اخلاقتان را نیکو کند و در رزق و روزی آن‌ها توسعه دهد و عفاف و غیرت آن‌ها را زیاد گرداند.				
امام صادق نیز می‌فرماید دو رکعت نماز شخص متأهل برتر از ۷۰ رکعت نمازی است که شخص مجرد می‌خواند.				

<p>شادابی، نشاط، سلامت جسمی و روحی احساس رضایت درونی کاهش فشار جنسی سلامت اخلاقی جامعه</p>	<p>فواید ازدواج به موقع</p>	<p>ازدواج برای رفع نیازهای طبیعی و پاسخگویی به قانون خلقت انجام می‌شود و شایسته است که به این نیازهای طبیعی</p>	<p>زمان ازدواج</p>
<p>افزایش فشارهای روحی و روانی روابط نامشروع و آسیب‌های اجتماعی</p>	<p>زیان‌های تأخیر در ازدواج</p>	<p>در زمان مناسب و شیوه مناسب پاسخ دهیم</p>	
<p>کشیده شدن به افراط در گناه به جای بازگشت از آن و شدت یافتن بی‌قراری پزمرده شدن روح و روان و شکسته شدن شخصیت شخص در اثر لذت آنی برخاسته از گناه</p>		<p>آسیب‌های پاسخگویی به نیاز جنسی از شیوه ناصحیح</p>	

سؤالات دینی یازدهم

درس اول

□ آیات و روایات

سوال ۱ با تدبیر در آیه «رُسُلًا مَّبَشِّرِينَ وَ مُنذِرِينَ لِّئَلَّا يَكُونَ لِلنَّاسِ عَلَى اللَّهِ حُجَّةٌ بَعْدَ الرِّسَالِ» خداوند چگونه حجت را بر بندگان تمام کرده است؟

پاسخ: خداوند با فرستادن پیامبران بشارت دهنده و انداز کننده راه بهانه جویی را بسته و حجت را بر بندگان تمام کرده است.

سوال ۲ با تدبیر در آیه «يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اسْتَجِيبُوا لِلَّهِ وَلِلرَّسُولِ إِذَا دَعَاكُمْ لِمَا يُحْيِيكُمْ» اکسیر حیات بخش روح بشر چیست؟

پاسخ: پذیرش دعوت خدا و پیامبر او که هنگامی که آن‌ها را به چیزی فرا بخواند به آن‌ها زندگی حقیقی می‌بخشد.

سوال ۳ جاهای خالی را با کلمات مناسب پر کنید.

الف) ای هشام، خداوند را به سوی بندگان نفرستاد، جز برای آنکه بندگان در تعقل کنند.

(دی ۱۴۰۱ - فرزندان شیراز)

ب) با کنار هم قرار گرفتن و می‌توان به پاسخ‌های اساسی دست یافت.

(دی ۹۹ - سرای دانش تهران)

پ) خداوند پاسخ به نیازهای و را در جهان خلقت آماده کرده است.

(دی ۱۴۰۱ - شهید اژه‌ای اصفهان)

ت) از دیدگاه امام کاظم (ع)، خدا رسولانش را فرستاد تا بندگان در پیام الهی کنند.

(دی ۱۴۰۱ - محراب ساوه)

پاسخ: الف. پیامبران - پیام الهی

ب. عقل - وحی

پ. طبیعی - غریزی

ت. تعقل

توضیحات: امام کاظم به شاگرد برجسته خود، هشام بن حکم، فرمود: «ای هشام، خداوند رسولانش را به سوی بندگان نفرستاد، جز برای آنکه بندگان در پیام الهی تعقل کنند. کسانی این پیام را بهتر می‌پذیرند که از معرفت برتری برخوردار باشند و آنان که در تعقل و تفکر برترند، نسبت به فرمان‌های الهی داناترند و آن کس که عقلش کامل تر است، رتبه اش در دنیا و آخرت بالاتر است.» بنابراین با کنار هم قرار گرفتن عقل و وحی می‌توان به پاسخ سؤال‌های اساسی دست یافت. البته انسان به علت دارا بودن اختیار می‌تواند راه‌های دیگری را نیز برگزیند. اما چنان که گفته شد، چون هر برنامه‌ی دیگری غیر از برنامه خداوند نمی‌تواند پاسخ درستی به آن نیازها بدهد، انسان زیان خواهد کرد و با دست خالی به دیار آخرت خواهد شتافت

□ جاگذاری کلمات مناسب

سوال ۴ صحیح و غلط بودن جملات زیر را تعیین کنید.

- (الف) راه زندگی یا چگونه زیستن بیانگر درک آینده خویش است.
 (ب) انسان به دلیل دارا بودن عقل می‌تواند راه‌های دیگری برگزیند.
 (پ) انسان با عقل خود در پیام الهی تفکر می‌کند.
 (ت) با کنار هم قرار گرفتن عقل و وحی نمی‌توان به پاسخ سؤالات برتر دست یافت.
- (خررداد ۱۴۰۱د - شهیدبهرستی سندج)
 (خررداد ۱۴۰۲ - رشت)
 (خررداد ۱۴۰۲د - سرای دانش تهران)
 (دی ۱۴۰۱ - علامه اقبال شیراز)

پاسخ: الف. نادرست

ب. نادرست. اختیار!

پ. درست

ت. نادرست

توضیحات: در بحث درک آینده خویشتن انسان با این سؤال مهم و اساسی نیز روبه روست که: آینده او چگونه است؟ آیا زندگی او با مرگ تمام می‌شود یا دفتر حیات او به شکل دیگری گشوده می‌گردد؟ اگر حیات، به شکل دیگری ادامه می‌یابد و انسان زندگی ابدی را پس از مرگ آغاز خواهد کرد، نحوه سفر به جهان دیگر چیست؟ زاد و توشه او پس از مرگ چگونه است؟ خوشبختی وی در زندگی پس از مرگ در گرو انجام چه کارهایی است؟

پاسخ کوتاه

سوال ۵ به سؤالات زیر پاسخ کوتاه دهید.

- (الف) جمله‌ی «خوشبختی انسان در گرو انجام چه کارهایی است؟» بیانگر کدام نیاز برتر است؟
 (ب) با توجه به فرمایش امام موسی کاظم (ع) توانایی کرامت به سوی هدف درست، نتیجه وجود کدام ارزش در انسان است؟
- (خررداد ۱۴۰۲ - شهیدبهرستی سندج)

پاسخ: الف. درک آینده خویش

ب. تعقل و تفکر

پاسخ کامل

سوال ۶ پاسخ به نیازهای بنیادین باید چه ویژگی‌هایی داشته باشد؟

(خررداد ۱۴۰۲د - ابن‌سینا تهران)

پاسخ: پاسخ به این نیازها و سؤال‌های اساسی باید حداقل دو ویژگی داشته باشد: درست و قابل اعتماد باشد؛ زیرا هر پاسخ احتمالی و مشکوک نیازمند تجربه و آزمون کامل است. در حالی که عمر محدود آدمی برای چنین تجربه‌ای کافی نیست، به خصوص که راه‌های پیشنهادی هم بسیار زیاد و گوناگون‌اند. همه‌جانبه باشد؛ به طوری که به نیازهای مختلف انسان به صورت هماهنگ پاسخ دهد؛ زیرا ابعاد جسمی و روحی، فردی و اجتماعی و دنیوی و اخروی وی، پیوند و ارتباط کامل و تنگاتنگی با هم دارند و نمی‌توان برای هر بعدی جداگانه برنامه‌ریزی کرد

سوال ۷ خداوند چگونه حجت را بر انسان تمام کرده است؟

(دی ۱۴۰۱ - شهید اژه‌ای اصفهان)

پاسخ: خداوند با فرستادن پیامبران بشارت‌دهنده و انذارکننده راه بهانه جویی را بسته و حجت را بر بندگان تمام کرده است.
توضیحات: خداوند در قرآن کریم در مورد تمام و کامل کردن حجت الهی با فرستادن انبیا فرموده است: **رسولانی را فرستاد که بشارت دهنده و بیم دهنده باشند، تا بعد از آمدن پیامبران، برای مردم در مقابل خداوند، دستاویز و دلیلی نباشد.**

سوال ۸ چرا پاسخ به سؤالات برتر باید درست و قابل اعتماد باشند؟

(دی ۱۴۰۱ - محراب ساوه)

پاسخ: زیرا هر پاسخ احتمالی و مشکوک نیازمند تجربه و آزمون است. در حالی که عمر محدود آدمی برای چنین تجربه‌ای کافی نیست، به خصوص که راه‌های پیشنهادی هم بسیار زیاد و گوناگون‌اند

درس دوم

آیات و روایات □

سوال ۹ فرمایش رسول که «**لَا ضَرَرَ وَلَا ضَارَرَ فِي الْإِسْلَامِ**» بیانگر کدامیک از ویژگی‌های اسلام می‌باشد؟

(دی ۱۴۰۰ - شیراز)

پاسخ: توضیحات: در اسلام دسته‌ای از قواعد و قوانین وجود دارد که به مقررات خاصیت انطباق و تحرک داده است. این قواعد بر روی همه احکام و مقررات اسلامی تسلط دارند و مانند بازرسانی عالی احکام و مقررات را تحت نظر قرار می‌گیرند و کنترل میکنند.

سوال ۱۰ حدیث «**إِنَّا مَعَاشِرَ الْأَنْبِيَاءِ أَمَرْنَا أَنْ نَكَلَّمَ النَّاسَ عَلَى قَدْرِ عُقُولِهِمْ**» به کدامیک از علل آمدن پیامبران متعدد اشاره می‌کند؟

(دی ۱۴۰۱ - ایده آل پارسی)

پاسخ: رشد تدریجی سطح فکر مردم
توضیحات: یکی از علت‌های فرستادن پیامبران متعدد، رشد تدریجی فکر و اندیشه و امور مربوط به آن، مانند دانش و فرهنگ می‌باشد. از این رو، لازم بود تا در هر عصر و دوره‌ای پیامبران جدیدی مبعوث شوند، تا همان اصول ثابت دین الهی را در خور فهم و اندیشه انسان‌های دوران خود بیان کنند و متناسب با درک آنان سخن گویند. هر پیامبری که مبعوث می‌شد، درباره توحید، معاد، عدالت، عبادت خداوند سخن گفته، اما بیان او در سطح فهم و درک مردم زمان خود بوده است.

جاگذاری کلمات مناسب □

سوال ۱۱ جاهای خالی را با کلمات مناسب پر کنید.

(دی ۱۴۰۱ - ایده آل پارسی)

الف) لازمه ماندگاری یک پیام است.

ب) دین به معنای و است.

پ) به معنای تسلیم بودن در برابر خداوند است.

ت) رشد تدریجی فکر و اندیشه و امور مرتبط به آن مانند دانش و فرهنگ، از عوامل است.

پاسخ: الف. تبلیغ دائمی و مستمر / ب. راه و روش / پ. اسلام / ت. فرستادن پیامبران متعدد

توضیحات: لازمه ماندگاری یک پیام تبلیغ دائمی و مستمر آن است. پیامبران الهی با ایمان استوار و دانش بی‌مانند، در طول زمان‌های مختلف دین الهی را تبلیغ می‌کردند. آنان سختی‌ها را تحمل می‌کردند تا خداپرستی، عدالت طلبی و کرامت‌های اخلاقی میان انسان‌ها جاودان بماند و گسترش یابد و شرک، ظلم و رذائل اخلاقی از بین برود. این تداوم سبب شد تا تعالیم الهی جزء سبک زندگی و آداب و فرهنگ مردم شود و دشمنان دین نتوانند آن را به راحتی کنار بگذارند. علت دیگر فرستادن پیامبران متعدد، رشد تدریجی فکر و اندیشه و امور مربوط به آن، مانند دانش و فرهنگ می‌باشد. همانطور که بیان شد، خداوند فقط یک دین و یک راه برای هدایت انسان‌ها فرستاده است که از آن به اسلام تعبیر می‌شود. هر یک از پیامبران، این دین الهی را در خور فهم و اندیشه مردم خود بیان کرده‌اند. آمدن پیامبر جدید و آوردن کتاب جدید نشانگر این است که بخشی از تعلیمات پیامبر قبلی، اکنون نمی‌تواند پاسخگوی نیازهای مردم باشد

سوال ۱۲

صحیح و غلط بودن جملات زیر را تعیین کنید.

(دی ۱۴۰۱ - رفسنجان)

(الف) نیازهای متغیر از درون نیازهای ثابت پدید می‌آیند.

(ب) شیوه و چگونگی داد و ستد یکی از نیازهای ثابت است که در همه اعصار وجود داشته و از بین نمی‌رود.

(دی ۱۴۰۱ - بندر کنگان)

(پ) محتوای اصلی دعوت پیامبران یکسان است و در تعالیم و احکام فرعی تفاوت دارند.

(دی ۱۴۰۱ - حافظ فسا)

(ت) اگر کسی به آخرین پیامبر ایمان آورد، به پیامبران سابق نیز ایمان آورده است.

پاسخ: الف. صحیح / ب. غلط / پ. صحیح / ت. صحیح

توضیحات: انسان در زندگی فردی و اجتماعی دو دسته نیاز دارد: نیازهای ثابت مانند نیاز به امنیت، عدالت، داد و ستد با دیگران، ازدواج و تشکیل خانواده، تعلیم و تربیت و حکومت. دین اسلام برای هر کدام از این نیازها قوانین ثابت و مشخصی دارد. دسته دیگر، نیازهای متغیر هستند که از درون همین نیازهای ثابت پدید می‌آیند؛ یعنی، انسان‌ها با گذشت زمان برای پاسخگویی به نیازهای ثابت خود، از روش‌ها و شیوه‌های مختلف و متغیری استفاده می‌کنند. مثلاً داد و ستد یک نیاز ثابت است؛ اما شیوه و چگونگی داد و ستد ممکن است در هر زمان تغییر کند. برخی تصور می‌کنند پیامبران مانند فروشندگان کالا هستند که هر کدام برای خود فروشگاه‌های باز کرده و کالای خود را تبلیغ می‌کنند و مردم می‌توانند بین آن‌ها یکی را انتخاب نمایند. در صورتی که پیامبران مانند معلمان یک مدرسه‌اند که پایه‌های مختلف تحصیلی را به ترتیب تدریس می‌کنند و هر کدام مطالب سال قبل را تکمیل می‌کنند. آنان همه یک برنامه و هدف مشخص را دنبال و همه یکدیگر را تأیید کرده‌اند. بنابراین، اگر کسی به آخرین پیامبر الهی ایمان بیاورد در واقع به تمام پیامبران سابق نیز ایمان آورده است.

پاسخ کوتاه

سوال ۱۳

به سوالات زیر پاسخ کوتاه بدهید.

(الف) لازمه ماندگاری یک پیام چیست؟

(دی ۹۹ - دانش تهران)

(ب) انسان در زندگی فردی و اجتماعی، دو دسته نیاز دارد. با ذکر مثال نام ببرید.

پاسخ: الف. تبلیغ دائمی و مستمر / ب. ثابت و متغیر. ثابت: امنیت / متغیر: شیوه داد و ستد

پاسخ کامل

سوال ۱۴

از علل آمدن پیامبران متعدد را نام برده و یک مورد را توضیح دهید.

پاسخ: الف. استمرار و پیوستگی در دعوت: لازمه ماندگاری یک پیام، تبلیغ دائمی و مستمر آن است. پیامبران الهی با ایمان استوار و تلاش بی‌مانند، در طول زمان‌های مختلف دین الهی را تبلیغ می‌کردند تا خداپرستی، عدالت‌طلبی و کرامت‌های اخلاقی میان مردم گسترش یابد. این تداوم سبب شد تا تعالیم الهی جزء سبک زندگی و آداب و فرهنگ مردم شود و دشمنان دین نتوانند آن را به راحتی کنار بگذارند. **ب. رشد تدریجی سطح فکر مردم:** علت دیگر فرستادن پیامبران متعدد، رشد تدریجی فکر و اندیشه و امور مربوط به آن، مانند دانش و فرهنگ می‌باشد. از این رو، لازم بود تا در هر عصر و دوره‌ای پیامبران جدیدی مبعوث شوند، تا اصول ثابت دین الهی را در خور فهم و اندیشه انسان‌های دوران خود بیان کنند و متناسب با درک آنان سخن گویند. این سخن پیامبر اسلام به رشد تدریجی سطح فکر مردم اشاره دارد. پیامبر اکرم (ص) می‌فرماید: «إِنَّا مَعَاشِرَ النَّبِيِّاءِ أَمَرْنَا أَنْ نُكَلِّمَ النَّاسَ عَلَى قَدْرِ عُقُولِهِمْ». **ج. تحریف تعلیمات پیامبر پیشین:** به علت ابتدایی بودن سطح فرهنگ و زندگی اجتماعی و عدم توسعه کتابت، تعلیمات انبیا به تدریج فراموش می‌شد، یا به گونه‌ای تغییر می‌یافت که با اصل آن تفاوت داشت؛ بر این اساس، پیامبران بعدی می‌آمدند و تعلیمات صحیح را بار دیگر برای مردم بیان می‌کردند.

(دی ۱۴۰۱ - ابن‌سینا همدان)

سوال ۱۵ چرا خداوند تنها یک دین برای هدایت بشر فرستاده است؟

پاسخ: به سبب فطرت مشترک آنها، خداوند یک برنامه کلی به انسان‌ها ارزانی داشته است تا آنها را به هدف مشترک خلقتشان برساند. این برنامه اسلام به معنای تسلیم بودن در راه خدا نام دارد.

سوال ۱۶ فطرت را تعریف کنید. (دی ۱۴۰۱ - رفسنجان).

پاسخ: فطرت به معنای نوع خاص آفرینش است. وقتی از فطرت انسان سخن می‌گوییم، منظور آفرینش خاص انسان و ویژگی‌هایی است که خداوند در اصل آفرینش وی قرار داده است و انسان‌ها با این ویژگی‌های خاص شناخته می‌شوند.

درس سوم

□ آیات و روایات

سوال ۱۷ آیه «أَفَلَا يَتَذَكَّرُونَ الْقُرْآنَ وَلَوْ كَانَ مِنْ عِنْدِ غَيْرِ اللَّهِ لَوَجَدُوا فِيهِ اخْتِلَافًا كَثِيرًا» به کدام جنبه از اعجاز قرآن اشاره دارد؟ (دی ۱۴۰۱ - حافظ فسا)

پاسخ: انسجام درونی در عین نزول تدریجی - اعجاز محتوایی
توضیحات: ویژگی های محتوای قرآن کریم عبارتند از: انسجام درونی در عین نزول تدریجی / تأثیر ناپذیری از عقاید دوران جاهلیت / جامعیت و همه جانبه بودن / ذکر نکات علمی بی سابقه
 انسجام درونی در عین نزول تدریجی: در طول ۳۲ سال نازل شدن آیات آیه است. هیچگونه تعارض و ناسازگاری میان آیات وجود ندارد بلکه آیات دقیق‌تر از اعضای یک بدن با یکدیگر هماهنگ‌اند

سوال ۱۸ آیه «و السَّمَاءُ بَنِينَاهَا وَ بَابِدٍ وَ أَنَا لِمَوْسَعُونَ» بیانگر چیست؟ (دی ۱۴۰۱ - تقوی بیرجند)

پاسخ: انبساط جهان / ذکر نکات علمی بی سابقه / اعجاز محتوایی.

□ جاگذاری کلمات مناسب

سوال ۱۹ جاهای خالی را با کلمات مناسب پر کنید.
 الف) ساختار زیبا و و دلنشین کلمات و جمله‌ها و و با وجود اختصار سبب شد سران
 مشرکان، مردم را از شنیدن قرآن منع کنند
 ب) اگر قرآن از طرف غیر خدا بود، در آن فراوان یافت می‌شد.
 پ) خداوند معجزه اصلی پیامبر (ص) را قرار داد.

پاسخ: الف. آهنگ موزون - شیرینی بیان - رسایی تعبیرات

ب. اختلاف

پ. قرآن

توضیحات: خداوند معجزه اصلی پیامبر اکرم را قرآن کریم قرار داد؛ معجزه ای از جنس «کتاب»؛ کتابی که هیچ کس توان آوردن مانند آن را ندارد. خداوند به کسانی که در الهی بودن قرآن کریم شک دارند، پیشنهاد کرده است تا کتابی همانند آن را بیاورند

ساختار موزون کلمه‌ها و جمله‌ها، شیرینی بیان و زیبایی و رسایی تعبیرات با وجود اختصار سبب شده بود که مشرکین مردم را از شنیدن قرآن منع کنند. این زیبایی لفظی سبب نفوذ این کتاب در افکار و نفوس در طول تاریخ شد و بسیاری از دانشمندان و مردم را تحت تأثیر دین اسلام قرار داد

□ صحیح و غلط

سوال ۲۰ صحیح و غلط بودن جملات زیر را تعیین کنید.

- (الف) رسایی تعبيرات با وجود اختصار از جنبه‌های محتوایی اعجاز قرآن است.
 (ب) قرآن از عقاید دوران جاهلیت تأثیر پذیرفت.
 (پ) قرآن تنها معجزه پیامبر اکرم (ص) بود.
 (ت) دعوت به مبارزه قرآن را «تحدی» می‌نامند.

(دی ۹۹ - سرای دانش تهران)

(دی ۱۴۰۱ - ارمغان دانش)

پاسخ: الف. نادرست / ب. نادرست / پ. نادرست / ت. درست

توضیحات: ویژگی‌های محتوایی قرآن کریم عبارتند از: انسجام درونی در عین نزول تدریجی، تأثیر ناپذیری از عقاید دوران جاهلیت، جامعیت و همه جانبه بودن، ذکر نکات علمی بی سابقه معجزه اصلی پیامبر اکرم (ص) قرآن بود.

□ پاسخ کوتاه

سوال ۲۱ به سؤالات زیر پاسخ کوتاه بدهید.

- (الف) خداوند چگونه نهایت عجز و ناتوانی مشرکان قرآن را به رخ می‌کشد؟
 (ب) آسان‌ترین راه برای غیرالهی نشان دادن اسلام و قرآن چیست؟

(دی ۹۹ - سرای دانش)

(دی ۱۴۰۱ - دوره دوم اسما)

پاسخ: الف. پیشنهاد کرده است تا کتابی همانند آن بیاورند. برای نشان دادن عجز و ناتوانی آن‌ها، این پیشنهاد را به ده سوره کاهش داده است و برای اثبات نهایت عجز و ناتوانیشان پیشنهاد آوردن حتی یک سوره هم داده است
ب. آوردن سوره ای مشابه یکی از سوره های آن.

سوال ۲۲ جنبه های اعجاز محتوایی قرآن را نام ببرید.

(دی ۱۴۰۱ - غیردولتی مشکاه)

پاسخ: انسجام درونی در عین نزول تدریجی / تأثیر ناپذیری از عقاید دوران جاهلیت / جامعیت و همه جانبه بودن.

توضیحات: انسجام درونی در عین نزول تدریجی: در طول ۳۲ سال نازل شدن آیات هیچگونه تعارض و ناسازگاری میان آیات وجود ندارد بلکه دقیق تر از اعضای یک بدن با یکدیگر هماهنگ‌اند
تأثیر ناپذیری از عقاید دوران جاهلیت: در هر دوره‌ای از زمان مجموعه‌ای از افکار و عقاید و آداب و رسوم که به اصطلاح فرهنگ نامیده می‌شود مردم زمان خود را تحت تأثیر قرار می‌دهد، مثال: فرهنگ مردم حجاز آمیزه ای از عقاید نادرست و خرافی بود. قرآن کریم نه تنها از این فرهنگ تأثیر نپذیرفت بلکه با خرافات مبارزه کرد و به اصلاح جامعه پرداخت
جامعیت و همه جانبه بودن: قرآن کریم با وجود این که حدود پانزده قرن پیش نازل شده علاوه بر مسائل مربوط به معنوی بودن و آخرت به مسائل مربوط به زندگی مادی و معنوی انسان، مسئولیت‌های اجتماعی و رابطه وی با انسان‌های دیگر سخن گفته و برنامه‌ای جامع در اختیار قرار داده است.

سوال ۲۳ دو نمونه از نکات علمی قرآن را نام ببرید.

(دی ۱۴۰۱ - غیردولتی مشکاه)

پاسخ: نیروی جاذبه / انبساط جهان

سوال ۲۴ تحدی را تعریف کنید.

(خرداد ۱۴۰۰ - غیردولتی ارمغان)

پاسخ: دعوت به مبارزه از جانب خداوند را تحدی می‌گویند.

درس چهارم

آیات و روایات □

سوال ۲۵ در حدیث امام کاظم «بنی الاسلام علی خمس ...» مهم‌ترین پایه اسلام را چه چیزی معرفی می‌کند؟
(ویژه دی ۹۹- نمونه شایستگیان)

پاسخ: ولایت

جاگذاری کلمات مناسب □

سوال ۲۶ جاهای خالی را با کلمات مناسب پر کنید.
الف) پیامبر (ص) توانست به کمک مردم مدینه که آنها را و کسانی که از مکه آمده بودند و آنان را می‌نامیدند، حکومتی بر پایه اسلام بنا کند.
ب) ولایت معنوی از طریق امداد غیبی، مرتبه‌ای بالاتر از شمرده می‌شود. (دی ۱۴۰۲ - مدارس رایان)
پ) کسی گناه می‌کند که و بر او غلبه کند.
ت) ولایت به معنای و است.

پاسخ: الف. انصار - مهاجرین / ب. ولایت ظاهری / پ. هوی - هوس / ت. سرپرستی - رهبری

صحیح و غلط □

سوال ۲۷ صحیح و غلط بودن جملات زیر را تعیین کنید.
الف) پیامبران از چنان بینش عمیقی برخوردارند که در انجام اوامر خدا گرفتار گناه نمی‌شوند. (دی ۱۴۰۲ - طباطبایی)
ب) ولایت معنوی همان سرپرستی معنوی مردم است.
پ) مسلمانان باید کسانی را که در ظاهر مسلمان هستند ولی با دشمنان اسلام دوستی می‌ورزند بشناسند. (۱۴۰۰- یاس)
ت) ولایت مهم‌ترین پایه اسلام است.

پاسخ: الف. صحیح / ب. صحیح / پ. صحیح / ت. صحیح

توضیحات: رسول خدا از طرف خداوند، مسئول تشکیل حکومت و اجرای قوانین اسلام است؛ یعنی ولایت و سرپرستی جامعه را بر عهده دارد و این، همان ولایت ظاهری است. اما آن حضرت ولایت معنوی را نیز عهده دار است. ولایت معنوی همان سرپرستی و رهبری معنوی انسان هاست که مرتبه‌ای برتر و بالاتر از ولایت ظاهری شمرده می‌شود
برای اینکه ما مسلمانان بتوانیم وحدت میان خود را تقویت کنیم و از قدرت حدود دو میلیارد مسلمان و امکانات بی‌نظیر سرزمین‌های اسلامی برای پیشرفت خود استفاده کنیم، نیازمند اجرای برنامه‌های دقیقی هستیم که نقشه‌های تفرقه‌افکن استعمارگران و عوامل آنان را در سرزمین‌های اسلامی خنثی کند و دل‌های مسلمانان را به یکدیگر نزدیک کند. مانند: از اهانت و توهین به مقدسات سایر مسلمانان خودداری کنیم. برای این منظور شایسته است اعتقادات خود را با دانش و استدلال، ارتقا ببخشیم تا بتوانیم با دیگر مسلمانان براساس معرفت و استدلال سخن بگوییم و اعتقادات خود را به نحو صحیح و بدون دعوا و ناسزاگویی بیان کنیم، از مظلومان در تمام نقاط جهان، به روش‌های درست دفاع کنیم و برای رهایی آنان از ظلم بکوشیم و کسانی را که به ظاهر خود را مسلمان می‌نامند ولی با دشمنان اسلام دوستی می‌ورزند، بشناسیم و فریب برنامه‌های آنان را نخوریم.

پاسخ کوتاه

سوال ۲۸ به سؤالات زیر پاسخ کوتاه دهید.

(دی ۱۴۰۰ - فرزنانگان شیراز)

الف) یک مورد از دلایل ضرورت تشکیل حکومت اسلامی را بازگو کنید.

(دی ۱۴۰۰ - غیردولتی سلاله)

ب) چرا باید اعتقادات خود را با استدلال ارتقا بخشیم؟

پاسخ: الف. ضرورت اجرای احکام اجتماعی اسلام، ضرورت پذیرش ولایت الهی و نفی حاکمیت طاغوت ب. تا بتوانیم با دیگر مسلمانان براساس معرفت و استدلال سخن بگوییم و اعتقادات خود را به نحو صحیح و بدون دعوا و ناسزاگویی بیان کنیم.

سوال ۲۹ معصوم بودن پیامبران از گناه به چه علت است؟

(دی ۱۴۰۱ - فرزنانگان شیراز)

پاسخ: زیرا کسی گناه می‌کند که هوی و هوس بر او غلبه کند، اما کسی که حقیقت گناه را مشاهده می‌کند و می‌داند که با انجام آن از لطف و رحمت خداوند دور می‌شود، محبت به خدا را با هیچ چیز عوض نمی‌کند. همچنین آنان از چنان بینش عمیقی برخوردارند که در انجام اوامر خداوند گرفتار خطا و اشتباه نمی‌شوند.

توضیحات: بدون وجود عصمت، مسئولیت پیامبری به نتیجه نخواهد رسید؛ زیرا:

اگر پیامبری در دریافت وحی و رساندن آن به مردم معصوم نباشد، دین الهی به درستی به مردم نمی‌رسد و امکان هدایت از مردم سلب می‌شود.

اگر پیامبری در تعلیم و تبیین دین و وحی الهی معصوم نباشد، امکان انحراف در تعالیم الهی پیدا می‌شود و اعتماد مردم به دین از دست می‌رود.

اگر پیامبری در اجرای احکام الهی معصوم نباشد، امکان دارد کارهایی که مخالف دستوره‌های خداست، انجام دهد و مردم نیز از او سرمشق بگیرند و مانند او عمل کنند و به گمراهی دچار شوند.

سوال ۳۰ طاغوت کیست؟

پاسخ: کسانی که به مردم فرمان می‌دهند و قانون‌گذاری می‌کنند، در حالی که فرمان و قانونشان برگرفته از فرمان الهی نیست، «طاغوت» نامیده می‌شوند.

سوال ۳۱ از مسئولیت‌های سه گانه پیامبر(ص)، مرجعیت دینی را توضیح دهید.

(خرداد ۱۴۰۱ - سعدی تبریز)

پاسخ: پیامبر اکرم، علاوه بر رساندن وحی به مردم، وظیفه تعلیم و تبیین آیات قرآن را نیز بر عهده داشت تا مردم بتوانند به معارف بلند این کتاب آسمانی دست یابند و جزئیات احکام و قوانین را بفهمند و شیوه عمل کردن به آن را بیاموزند. از این رو، گفتار و رفتار پیامبر اولین و معتبرترین مرجع برای فهم عمیق آیات الهی است و مسلمانان با مراجعه به گفتار و رفتار آن حضرت، به معنای واقعی بسیاری از معارف قرآن پی می‌برند و شیوه انجام دستورات خدا را می‌آموزند. ما هم اکنون، نماز، روزه، حج و بسیاری دیگر از وظایف خود را که کلیات آنها در قرآن کریم آمده است، مطابق گفتار و رفتار رسول خدا انجام می‌دهیم.

درس پنجم

آیات و روایات

سوال ۳۲ با توجه به آیه «إِنَّمَا وَلِيُّكُمُ اللَّهُ وَرَسُولُهُ وَالَّذِينَ آمَنُوا الَّذِينَ يُقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَيُؤْتُونَ الزَّكَاةَ وَهُمْ رَاكِعُونَ»

(خرداد ۱۴۰۲ - دوره دوم دانشجو)

مصدق آیه چه کسی است و این آیه به چه نامی مشهور است؟

پاسخ: حضرت علی / ولایت

سوال ۳۳ آیه زیر را کامل کنید. (دی ۱۴۰۲ - غیر دولتی فرهنگ و آموزش)

«إِنَّمَا وَلِيُّكُمُ اللَّهُ وَرَسُولُهُ وَالَّذِينَ آمَنُوا الَّذِينَ يُقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَيُؤْتُونَ الزَّكَاةَ وَهُمْ

پاسخ: راکعون.

جاگذاری کلمات مناسب

سوال ۳۴ جاهای خالی را با کلمات مناسب پر کنید.

الف) انّی تارک فیکم الثقلین: و ما ان تمسکتُم بهما لن تضلّوا ابداً

ب) آخرین حج پیامبر و نام دارد.

پ) پیامبر (ص) حدیث را مکرر در روزهای آخر عمر خود می‌خواند.

ت) لازمه جانشینی پس از پیامبر و است.

پاسخ: الف. کتاب الله - عترتی اهل بیته

ب. حجه الوداع - حجه البلاغ

پ. ثقلین

ت. علم کامل - عصمت از گناه

توضیحات: پیامبر اکرم (ص) به طور مکرر، از جمله در روزهای آخر عمر خود، می‌فرمود: من در میان شما دو چیز گران بها می‌گذارم: کتاب خدا و عترتم، اهل بیتم را. اگر به این دو تمسک جوید هرگز گمراه نمی‌شوید و این دو هیچ‌گاه از هم جدا نمی‌شوند تا اینکه کنار حوض کوثر بر من وارد شوند

از آنجا که امام علی(ع) و دیگر امامان(ع) دو مسئولیت رهبری و مرجعیت دینی مسلمانان را پس از رسول خدا (ص) بر عهده دارند، ضروری است که آنان نیز مصون از گناه و خطا باشند. چنان که توضیح داده شد، ضرورت داشتن این ویژگی، یکی از دلایل معرفی امام از جانب خداست. در آیاتی از قرآن کریم و سخنان رسول خدا(ص) به این مسئله اشاره شده است. یکی از آنها نزول آیه تطهیر است

صحیح و غلط

سوال ۳۵ صحیح و غلط بودن جملات زیر را تعیین کنید.

الف) نزول آیه انذار در سال آخر عمر پیامبر اکرم (ص) می‌باشد. (خرداد ۱۴۰۲ - شهید بهشتی بوشهر)

ب) مصداق اولی الامر فقط علی(ع) است.

پ) امام همدی مسئولیت‌های پیامبر را بر عهده دارد. (دی ۱۴۰۲ - نمونه عترت)

پاسخ: الف. نادرست

ب. نادرست

پ. نادرست

پاسخ کوتاه

سوال ۳۶ به سؤالات زیر پاسخ کوتاه بدهید.

الف) چهار مورد از آیات و روایات که در خصوص تعیین جانشین برای پیامبر و بقیه امامان مطرح شده است را نام ببرید

ب) تبریک و تهنیت مردم به حضرت علی در واقعه غدیر نشانه چیست؟

پ) با تفکر در حدیث ثقلین، دو نکته آن را بنویسید؟
ت) کدام یک از مسئولیت‌های سه‌گانه پیامبر (ص) با ختم نبوت پایان می‌پذیرد؟

پاسخ: الف. جابر - انذار - ثقلین - منزلت

ب. بیعت

پ. قرآن و پیامبر همیشگی هستند. - قرآن و اهل بیت از هم جدا نمی‌گردند.

ت. دریافت و ابلاغ وحی.

سوال ۳۷ پاسخ این فرضیه که قرآن کریم در ارتباط با جانشینی پیامبر اکرم سکوت کرده است را تبیین کنید.

(خررداد ۱۴۰۲ - شهید بهشتی بوشهر)

پاسخ: کتاب قرآن هدایت‌گر مردم در همه امور است و ممکن نیست نسبت به این مسئولیت مهم بی‌تفاوت باشد.

توضیحات: در این زمینه سه فرض مطرح است:

الف. قرآن کریم و پیامبر اکرم در این باره سکوت کرده‌اند؛ بطلان فرض اول روشن است. زیرا قرآن کریم هدایت‌گر مردم در همه امور زندگی است و ممکن نیست نسبت به این دو مسئولیت مهم که به شدت در سرنوشت جامعه اسلامی تاثیرگذار است بی‌تفاوت باشد.

ب. همچون مسئولیت اول پایان این دو مسئولیت را نیز اعلام نموده‌اند؛ فرض دوم نیز صحیح نیست؛ زیرا نیاز جامعه به حکومت و تعلیم و تبیین دین، پس از رسول خدا نه تنها از بین نرفت، بلکه افزایش هم یافت؛ به این دلیل که گسترش اسلام در نقاط دیگر و نیز ظهور مکاتب و فرقه‌های مختلف، باعث پیدایش مسائل و مشکلات جدید اجتماعی، اقتصادی، سیاسی و فرهنگی گردید و و نیاز به امام و رهبری که در میان انبوه افکار و عقاید، حقیقت را به مردم نشان دهد و جامعه را آنگونه که پیامبر اداره می‌کرد، اداره نماید، افزون‌تر شد

ج. جانشین را تعیین نموده و دو مسئولیت «تعلیم و تبیین دین» و «ولایت ظاهری» را بر عهده وی قرار داده‌اند. منطقی و قابل قبول است؛ یعنی رسول اکرم به فرمان خداوند، با تعیین جانشین، به تداوم تعلیم و تبیین دین و دوام حکومت پس از خود به شکل «امامت» فرمان داده و مانع تعطیلی این دو مسئولیت شده است

سوال ۳۸ حدیث ثقلین را توضیح دهید. (خررداد ۱۴۰۲ - نمونه دولتی سعدی)

پاسخ: از این حدیث برداشت می‌شود که: اهل بیت و قرآن همواره باهم‌اند / تمسک به قرآن و اهل بیت موجب جلوگیری از گمراهی می‌شود / برای هدایت و سعادت اخروی باید از هر دو یادگار پیامبر پیروی کرد!

سوال ۳۹ آیه ولایت را شرح دهید. (خررداد ۱۴۰۲ - ابن سینا همدان)

پاسخ: در یکی از روزها نزدیک ظهر فرشته وحی از جانب خداوند آیه‌ای بر پیامبر نازل کرد که در آن سه ویژگی ولی و سرپرست مسلمانان مشخص شده بود: فردی مؤمن به خدا، برپا کننده نماز و صدقه دهنده در رکوع با نزول این آیه رسول خدا دریافت که چنین واقعه‌ای رخ داده و کسی در رکوع صدقه داد و خداوند قصد معرفی او را دارد پس به سرعت به مسجد رفت و متوجه شد حضرت علی در حال نماز انگشتی را به فقیری بخشیده

درس ششم

□ آیات و روایات

سوال ۴۰ مفهوم آیه «لَعَلَّكَ بَاخِعٌ نَفْسِكَ أَلَّا يَكُونُوا مُؤْمِنِينَ» چیست؟

پاسخ: میزان اندوه پیامبر به دلیل ایمان نیاوردن افراد

(دی ۱۴۰۱ - زینبیه)

سوال ۴۱ پیام و ترجمه آیه «لقد کان فی رسول الله اسوه حسنه ...» را بنویسید.

پاسخ: برای شما در رسول خدا سرمشق نیکوییست. برای کسی که به خداوند و روز رستاخیز امید دارد و خدا را بسیار یاد می‌کند.
از این آیه دریافت می‌شود کسانی که مقام الگویی پیامبر را می‌پذیرند، ویژگی امید به خدا، امید به آخرت و یاد دائمی خداوند را دارند.

□ جاگذاری کلمات مناسب

سوال ۴۲ جاهای خالی را با کلمات مناسب پر کنید.

- الف) علی به معنای و است.
ب) پیامبر اکرم (ص): من شهر علم هستم و
پ) شیعه به معنای است.
ت) یکی از اهداف مهم حکومت الهی رسول خدا(ص) بود.

پاسخ: الف. والا و بلند مرتبه

ب. علی در آن است

پ. پیرو

ت. اجرای عدالت

توضیحات: امیرالمؤمنین(ع) جز نزد پیامبر اکرم(ع) نزد کسی دیگر شاگردی نکرده بود. در حقیقت، دانش ایشان متصل به دانش پیامبر(ص) بود و دانش پیامبر نیز از وحی الهی سرچشمه می‌گرفت. پیامبر اکرم در همین باره فرموده است: من شهر علم هستم، و علی در آن است. هرکس این علم را بخواهد باید از در آن وارد شود
دو مورد از فضائل و ویژگی های امام علی (ع): **عدالت بی‌مانند:** امام علی(ع) پس از ۲۵ سال کنار گذاشته شدن از حق خلافت، آن گاه که با درخواست عمومی مردم و اصرار آنها بر قبول خلافت حجت را بر خود تمام دید به صحنه آمد. ایشان از همان آغاز با الگو قرار دادن سیره و روش پیامبر(ص) مبارزه با تبعیض و نابرابری و برقراری عدالت راه، سرلوحه کار خود قرار داد
علم بی‌کران: ایشان در جهان‌شناسی، انسان‌شناسی، دین‌شناسی، حکومت و کشورداری، نظام اجتماعی و اقتصادی، اخلاق و فضیلت و سایر موضوعات مورد نیاز هدایت و سعادت انسان، سخن گفته و ما را راهنمایی کرده است. کتاب «نهج البلاغه» که بخشی از سخنرانی‌ها، نامه‌ها و پند و اندرزهای ایشان را در خود جای داده، حکایت‌گر این دانش بی‌مانند است

□ صحیح و غلط

سوال ۴۳ صحیح و غلط بودن جملات زیر را تعیین کنید.

(دی ۱۴۰۲ - فرهنگ و آموزش)

الف) امام علی(ع) ده سال قبل از بعثت در خانه کعبه به دنیا آمد.

(دی ۹۹ - دبیرستان شهید مجید کلانتری)

ب) یکی از اهداف مهم حکومت الهی رسول خدا اجرای عدالت بود.

پ) حضرت علی وقتی حکومت را به دست گرفت اعلام کرد بر اساس قرآن و سنت رسول خدا (ص) حکومت می‌کنم.

(خرداد ۱۴۰۲ - استعداد های درخشان بوشهر)

پاسخ: الف. درست

ب. درست

پ. درست

پاسخ کوتاه

سوال ۴۴ به سؤالات زیر پاسخ کوتاه بدهید.

الف) کتاب نهج البلاغه از کیست؟ شامل چه مواردی است؟

ب) پیامبر (ص) حکومت اسلامی را در کجا بنا نهاد؟

پ) دو مورد از ویژگی‌های حضرت علی (ع) را نام ببرید.

(دی ۱۴۰۱ - ارمغان دانش)

(خرداد ۱۴۰۲ - دبیرستان نجمه)

پاسخ: الف. حضرت علی - سخنرانی‌ها، نامه‌ها و پند و اندرزها

ب. مدینه

پ. عدالت بی مانند - علم بیکران.

پاسخ کامل

سوال ۴۵ رفتار پیامبر با کسانی که با او می‌جنگیدند چگونه بود و همچنین بیان کنید پیامبر به یارانش که آنها را برای

مقابله با دشمنان بسیج کرده بود چه می‌فرمود؟

(دی ۱۴۰۰ - نمونه ستارگان)

پاسخ: بسیار با مهربانی بود و می‌فرمود: اگر کافری در جنگ کشته شد او را مثله نکنید ...

(دی ۱۴۰۱ - غیر دولتی یاسین)

سوال ۴۶ سیره پیامبر در رهبری شامل چه مواردی می‌گردد؟

پاسخ: تلاش برای برقراری عدالت و برابری / محبت و مدارا با مردم / مبارزه با فقر و محرومیت / سخت کوشی و دلسوزی در هدایت

مردم.

سوال ۴۷ شیعه کیست؟

پاسخ: مسلمانی است که به فرمان خدا و پیامبر، امیرالمؤمنین علی را جانشین پیامبر می‌داند و از او پیروی می‌کند.

درس هفتم

آیات و روایات

سوال ۴۸ بر اساس آیه «و ما مُحَمَّدٌ إِلَّا رَسُولٌ قَدْ خَلَتْ ...» سپاسگزاران واقعی نعمت رسالت چه کسانی هستند؟

(خرداد ۱۴۰۲ - شهید بهشتی اردکان)

پاسخ: کسانی که پس از مرگ پیامبر به راه و روش پیش از ایشان باز نگشتند.

توضیحات: پس از رحلت رسول خدا حوادثی رخ داد که رهبری امت را از مسیری که پیامبر برنامه‌ریزی کرده و بدان فرمان

داده بود، خارج کرد و در نتیجه، نظام حکومت اسلامی که بر مبنای «امامت» طراحی شده بود، تحقق نیافت و امامان معصوم

با وجود حضور در جامعه، فاقد قدرت و امکانات لازم برای اجرای همه‌جانبه مسئولیت‌های خود شدند. فقط در یک دوره کوتاه

چهارسال و نه ماهه حکومت به امام علی رسید و آن حضرت، در همین دوره عالی‌ترین حکومت را عرضه کرد.

(خرداد ۱۴۰۲ - آزادگان مراغه)

سوال ۴۹ جمله «انقلبتم علی عقابکم» با چه مطلبی در ارتباط است؟

پاسخ: بازگشت به گذشته و دوران جاهلیت

جاگذاری کلمات مناسب

سوال ۵۰ جاهای خالی را با کلمات مناسب پر کنید.

الف) از عوامل سوار شدن بنی امیه بر تخت سلطنت، سرپیچی از دستورات امام و بود.

(خرداد ۱۴۰۲ - رسول اکرم)

ب) نظام حکومت اسلامی بر مبنای طراحی شده است.

(خرداد ۱۴۰۲ - نمونه دولتی آزادگان)

پ) حدود دو سال قبل از رحلت پیامبر به ناچار تسلیم شد و به ظاهر اعلام مسلمانی کرد.

(خرداد ۱۴۰۲ - شهید بهشتی بوشهر)

پاسخ: الف. تفرقه میان مسلمانان / ب. امامت / پ. ابوسفیان

صحیح و غلط

سوال ۵۱ صحیح و غلط بودن جملات زیر را تعیین کنید.

الف) حاکمان بنی امیه و بنی عباس به تدریج مسیر حکومت را در مسیر پیامبر قرار دادند.

ب) با ممنوعیت نوشتن احادیث، شرایط مناسب برای جاعلان حدیث پیش آمد. (خرداد ۱۴۰۲ - شهید بهشتی اردکان)

پ) با سستی و ضعف یاران امام حسین (ع) حکومت به دست بنی امیه افتاد.

پاسخ: الف. نادرست / ب. درست / پ. درست

توضیحات: پس از سقوط بنی امیه، حکومت به دست بنی عباس افتاد. آنان با اینکه خود را از عموزادگان پیامبر می دانستند و به نام اهل بیت، قدرت را از بنی امیه گرفته بودند، روش سلطنتی بنی امیه را ادامه دادند و در ظلم و ستم به اهل بیت پیامبر از چیزی فروگذار نکردند، به گونه ای که اگر تحول معنوی و فرهنگی ایجاد شده در عصر پیامبر و دو میراث گرانبگر آن حضرت یعنی قرآن کریم و ائمه اطهار نبودند، جز نامی از اسلام باقی نمی ماند

پاسخ کوتاه

سوال ۵۲ به سؤالات زیر پاسخ کوتاه بدهید.

الف) معاویه با بهره گیری از چه چیزی حکومت مسلمانان را در زمان امام حسین (ع) در دست گرفت؟ (۱۴۰۲ - آزادگان)

ب) دو مورد از اقدامات ائمه مربوط به مرجعیت دینی را نام ببرید.

پ) چرا ممنوعیت نوشتن احادیث برای پیروان ائمه پیش نیامد؟ (خرداد ۱۴۰۲ - فرزادگان سراب)

پاسخ: الف. ضعف و سستی یاران امام حسین / ب. تعلیم و تفسیر قرآن کریم - حفظ سخنان و سیره پیامبر

پ. زیرا ائمه احادیث پیامبر را حفظ کرده بودند و شیعیان، این احادیث را از طریق این بزرگواران که انسانهایی معصوم و به دور از خطا بودند و سخنانشان مانند سخنان رسول خدا معتبر و مورد اطمینان بود، به دست آوردند.

پاسخ کامل

سوال ۵۳ مشکلات فرهنگی، اجتماعی و سیاسی پس از رسول خدا را نام ببرید. (خرداد ۱۴۰۲ - علامه حلی شازند)

پاسخ: ممنوعیت نوشتن احادیث پیامبر - تحریف در معارف اسلامی - تبدیل حکومت عدل نبوی به سلطنت - ارائه الگوهای نامناسب

توضیحات: پس از رحلت رسول خدا، سفارش آن حضرت به نوشتن سخنانش نادیده گرفته شد و هرگونه نوشتن احادیث آن حضرت ممنوع شد. به همین جهت، کسانی که به این احادیث علاقه‌مند بودند، فقط می‌توانستند آنها را به حافظه بسپارند و از این طریق به دیگران منتقل کنند. این کار، نتایج نامطلوبی داشت؛ از جمله اینکه: الف) احتمال خطا در نقل احادیث افزایش یافت و امکان کم و زیاد شدن عبارت‌ها یا فراموش شدن اصل حدیث فراهم شد. ب) شرایط مناسب برای جاعلان حدیث پیش آمد و آنان براساس غرض‌های شخصی به جعل یا تحریف حدیث پرداختند، یا به نفع حاکمان ستمگر از نقل برخی احادیث خودداری کردند. ج) بسیاری از مردم و محققان از یک منبع مهم هدایت بی‌بهره ماندند و به ناچار، سلیقه شخصی را در احکام دینی دخالت دادند و گرفتار اشتباهات بزرگ شدند.

تحریف در معارف اسلامی و جعل احادیث: برخی از عالمان وابسته به بنی‌امیه و بنی‌عباس و گروهی از علمای اهل کتاب (یهودی و مسیحی) مانند کعب الاحبار که ظاهراً مسلمان شده بودند، از موقعیت و شرایط برکناری امام معصوم استفاده کردند و به تفسیر و تعلیم آیات قرآن و معارف اسلامی، مطابق با افکار خود و موافق با منافع قدرتمندان پرداختند. برخی از آنها در مساجد می‌نشستند و داستان‌های خرافی درباره پیامبران برای مردم نقل می‌کردند. این مطالب به کتاب‌های تاریخی و تفسیری راه یافت و سبب گمراهی بسیاری از مسلمانان شد. **ارائه الگوهای نامناسب:** عموم مردم در اعتقادات و عمل خود، دنباله روی شخصیت‌های برجسته جامعه هستند و آنها را اسوه قرار می‌دهند. در زمانی که رسول خدا اسوه مردم بود، انسان‌های آزاده، با ایمان و شجاعی چون امام علی، مقداد، عمار، ابوذر و سلمان تربیت شدند، اما هرچه که جامعه از زمان پیامبر فاصله می‌گرفت، حاکمان وقت تلاش می‌کردند که شخصیت‌های اصیل اسلامی، به خصوص اهل بیت پیامبر را در انزوا قرار دهند و افرادی را که در اندیشه و عمل و اخلاق از معیارهای اسلامی دور بودند، به جایگاه برجسته برسانند و آنها را راهنمای مردم معرفی کنند. **تبدیل حکومت عدل نبوی به سلطنت:** پس از گذشت مدتی از رحلت رسول خدا، جاهلیت با شکلی جدید وارد زندگی اجتماعی مسلمانان شد. شخصیت‌های باتقوا، جهادگر و مورد احترام و اعتماد پیامبر منزوی شدند و طالبان قدرت و ثروت جایگاه و منزلت یافتند. حاکمان بنی‌امیه و بنی‌عباس نیز، به تدریج مسیر حکومت را عوض کردند و برای خود و اطرافیانشان کاخ‌های بزرگ و مجلل ساختند و خزائن خود را از جواهرات گران‌قیمت انباشته کردند.

سوال ۵۴ چه عاملی سبب شد ائمه اطهار نتوانند مردم را با خود همراه کنند؟ (خرداد ۱۴۰۲ - دبیرستان حافظ)

پاسخ: حاکمان بنی‌امیه و بنی‌عباس نیز، به تدریج مسیر حکومت را عوض کردند و برای خود و اطرافیانشان کاخ‌های بزرگ و مجلل ساختند و خزائن خود را از جواهرات گران‌قیمت انباشته کردند.

سوال ۵۵ پیامدهای نامطلوب به حافظه سپردن احادیث چه بود؟

پاسخ: احتمال خطا در نقل احادیث افزایش یافت و امکان کم و زیاد شدن عبارت‌ها یا فراموش شدن اصل حدیث فراهم شد. شرایط مناسب برای جاعلان حدیث پیش آمد. بسیاری از مردم و محققان از یک منبع مهم هدایت بی‌بهره ماندند.

درس هشتم

□ آیات و روایات

سوال ۵۶ حدیث «كَلِمَةٌ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ حَصْنِي. فَمَنْ دَخَلَ...» به چه مشهور است؟ (۱۴۰۲ - علامه حلی شازند)

پاسخ: زنجیره طلایی.

سوال ۵۷ شرط تحقق حدیث فوق در بیان امام رضا چیست؟ (خرداد ۱۴۰۲ - علامه حلی شازند)

پاسخ: پذیرش ولایت امام: به شرطهای آن و من از جمله شرطهای آن هستم.

(خرداد ۱۴۰۰ - شهید بهشتی بجنورد)

سوال ۵۸ مقصود امام رضا از حدیث سلسله الذهب چیست؟

پاسخ: توحید تنها یک لفظ و شعار نیست، بلکه باید در زندگی اجتماعی ظاهر شود و تجلی توحید در زندگی اجتماعی با ولایت امام که همان ولایت خداست، میسر می‌شود

توضیحات: حدیث زنجیره طلایی: هنگامی که امام رضا به اجبار مأمون، از مدینه به مرو، پایتخت حکومت این خلیفه عباسی می‌رفت، در مسیر حرکت خود به نیشابور رسید. هزاران نفر از مردم به استقبال ایشان آمده بودند و گروه زیادی از آنان، قلم‌هایشان را آماده کرده بودند تا هرچه امام می‌گوید، بنویسند و برای خود و آیندگان نگه‌دارند. وقتی امام در جمع مردم قرار گرفت، به امام اصرار کردند تا برایشان سخن بگوید. امام به آنان فرمود: «من از پدرم، امام کاظم شنیدم و ایشان از پدرش، امام صادق و ایشان از پدرش، امام باقر و ایشان از پدرش، امام سجاد و ایشان از پدرش، امام حسین و ایشان از پدرش، امام علی و ایشان از رسول خدا شنید که فرمود: خداوند می‌فرماید: «كَلِمَةُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ حِصْنِي. فَمَنْ دَخَلَ حِصْنِي أَمِنَ مِنْ عَذَابِي.»

جاگذاری کلمات مناسب

سوال ۵۹ جاهای خالی را با کلمات مناسب پر کنید.

- (الف) انتخاب شیوه‌های درست مبارزه از نمونه اقدامات ائمه در است. (خرداد ۱۴۰۲ - شهید بهشتی بوشهر)
 (ب) به زودی پس از من زمانی می‌رسد که کالایی کم بهاتر از نیست. (خرداد ۱۴۰۲ - شهید بهشتی اردکان)
 (پ) عدم تایید حاکمان توسط امامان در راستای مجاهده برای ولایت است.

پاسخ: الف. ولایت ظاهری / ب. قرآن / پ. ظاهری

صحیح و غلط

سوال ۶۰ صحیح و غلط بودن جملات زیر را تعیین کنید.

- (الف) آشکار ساختن رهنمودهای الهی بیانگر مسئولیت حفظ سخنان و سیره پیامبر (ص) است. (حلی کبودراهنگ)
 (ب) امامان معصوم شیوه مبارزه یکسانی با حاکمان ظالم پیش گرفتند. (خرداد ۱۴۰۲ - شهید بهشتی اردکان)
 (پ) امام علی(ع) می‌فرمود: زمانی می‌توانید به عهده خود به قرآن وفادار بمانید که پیمان شکنندگان را تشخیص دهید. (خرداد ۱۴۰۲ - حافظ فسا)

پاسخ: الف. درست / ب. نادرست / پ. درست.

توضیحات: تلاش و مجاهدت امامان را می‌توان در قالب مسئولیت‌های دوگانه مقام امامت بررسی کرد:

۱. اقدامات مربوط به مرجعیت دینی: تعلیم و تفسیر قرآن کریم - حفظ سخنان و سیره پیامبر - تبیین معارف اسلامی متناسب با نیازهای نو
۲. مجاهده در راستای ولایت ظاهری

پاسخ کوتاه

سوال ۶۱ به سؤالات زیر پاسخ کوتاه دهید.

(الف) تقیه به چه معنا است؟ (خرداد ۱۴۰۱ - استعدا درخشان ابن سینا)

(ب) حدیث سلسله الذهب توسط امام رضا(ع) در ارتباط با کدام اقدام امامان است؟

(خرداد ۱۴۰۲ - فرزنانگان حضرت فاطمه)

(خرداد ۱۴۰۲ - آزادگان مراغه)

پ) اصول کلی مبارزه امامان را فقط نام ببرید.

پاسخ: الف. یعنی اقدامات خود را مخفی نگه‌دارند به گونه‌ای که در عین ضربه به دشمن کمتر ضربه بخورند.
ب. حفظ سخنان و سیره پیامبر.
پ. عدم تأیید حاکمان - انتخاب روش های درست مبارزه - معرفی خویش به عنوان امام برحق.

سوال ۶۲ اصول کلی امامان در مبارزه با حاکمان را نام برده و یک مورد را توضیح دهید.

پاسخ: عدم تأیید حاکمان / انتخاب روش های درست مبارزه / معرفی خویش به عنوان امام برحق
توضیحات: ۱. عدم تأیید حاکمان: امامان، هیچ یک از حاکمان غاصب عصر خویش را به عنوان جانشین رسول خدا تأیید نمی‌کردند و این موضوع را به شیوه‌های مختلف به مردم اطلاع می‌دادند. آنان اگرچه تفاوت‌های اخلاقی و رفتاری حاکمان را در نظر می‌گرفتند و اگر حاکمی در موردی بر طبق دستور اسلام عمل می‌کرد، آن مورد را تأیید می‌کردند، اما در غصب خلافت و جانشینی رسول خدا همه را یکسان می‌دیدند.
۲. معرفی خویش به عنوان امام برحق: آن بزرگواران، همواره خود را به عنوان امام و جانشین بر حق پیامبر اکرم معرفی می‌کردند؛ به گونه‌ای که مردم بدانند تنها آنها جانشینان رسول خدا و امامان بر حق جامعه‌اند.
۳. انتخاب شیوه‌های درست مبارزه: امامان، شیوه مبارزه با حاکمان را متناسب با شرایط زمان برمی‌گزیدند؛ به گونه‌ای که هم تفکر اسلام راستین باقی بماند، هم به تدریج، بنای ظلم و جور بنی‌امیه و بنی‌عباس سست شود و هم روش زندگی امامان، به نسل‌های آینده معرفی گردد.

سوال ۶۳ چرا امامان شیوه مبارزه با حاکمان را با توجه به شرایط زمان برمی‌گزیدند؟ (خرداد ۱۴۰۲ - فرزنانگان سراب)

پاسخ: امامان، شیوه مبارزه با حاکمان را متناسب با شرایط زمان برمی‌گزیدند؛ به گونه‌ای که هم تفکر اسلام راستین باقی بماند، هم به تدریج، بنای ظلم و جور بنی‌امیه و بنی‌عباس سست شود و هم روش زندگی امامان، به نسل‌های آینده معرفی گردد.

سوال ۶۴ حضرت علی چگونه آینده نابسامان جامعه اسلامی را توصیف کرد؟

پاسخ: «به زودی پس از من زمانی فرا میرسد که در آن زمان چیزی پوشیده تر از حق و آشکارتر از باطل و رایج تر از دروغ بر خدا و پیامبرش نباشد. نزد مردم آن زمان کالایی کم‌بهراتر از قرآن نیست، وقتی که بخواهد به درستی خوانده شود؛ و کالایی رایج تر و فراوانتر از آن نیست، آنگاه که بخواهند به صورت وارونه و به نفع دنیا طلبان معنایش کنند. در آن ایام در شهرها چیزی ناشناخته تر از معروف و خیر و شناخته شده تر از منکر و گناه نیست.»

درس نهم

□ آیات و روایات

(خرداد ۱۴۰۲ - فرزنانگان حضرت فاطمه)

سوال ۶۵ سخن امام علی را کامل کنید.

زمین از حجت خدا خالی نمی‌ماند. اما خداوند به علت و آنان را از وجود حجت در میانشان بی‌بهره می‌سازد.

پاسخ: ستمگری انسان‌ها - زیاده‌رویشان در گناه.

(خرداد ۱۴۰۲ - علامه حلی کبودرآهنگ)

سوال ۶۶ در آیه «وعد الله الذین آمنوا منکم و عملوا الصالحات ...» وعده الهی برای چه کسانی است و منظور از «لیستخلفکم فی الارض» چیست؟

پاسخ: کسانی که ایمان آورده‌اند و عمل صالح انجام می‌دهند - جانشینی خدا بر روی زمین.

جاگذاری کلمات مناسب

سوال ۶۷ جاهای خالی را با کلمات مناسب پر کنید.

- الف) پیامبر اکرم: هر کس دوست دارد خدا را در حال ایمان کامل و مسلمانی مورد رضایت او ملاقات کند (خررداد ۱۴۰۲ - علامه حلی شازند)
- ب) امام زمان غیبت خود را به شبیه کرده است. (خررداد ۱۴۰۲ - حافظ فسا)
- پ) بهره‌مندی از ولایت نیازمند ظهور بین مردم نیست. (خررداد ۱۴۰۲ - شهید بهشتی اردکان)
- ت) از نظر امام علی غیبت امام زمان به علت می‌باشد. (خررداد ۱۴۰۲ - حافظ فسا)

پاسخ: الف. ولایت - محبت / ب. خورشید پشت ابر / پ. معنوی / ت. ستمگری انسان‌ها و زیاده‌روی‌شان در گناه

توضیحات: برای درک درست رهبری امام در عصر غیبت، ابتدا باید توجه کنیم که امام را از آن جهت «غایب» نامیده‌اند که ایشان از نظرها غایب است، نه اینکه در جامعه حضور ندارد. به عبارت دیگر، ما انسان‌ها هستیم که امام را نمی‌بینیم، نه اینکه ایشان در بین ما نیست و از وضع ما بی‌خبر است. به دلیل غایب‌بودن حضرت مهدی، بهره‌مندی از ایشان در عصر غیبت کاهش می‌یابد. از این رو آن حضرت خود را به خورشید پشت ابر تشبیه کرده‌اند. در این دوره، نه امکان حکومت و ولایت ظاهری آن امام هست و نه امکان تشکیل جلسات درس و تعلیم معارف و احکام دین توسط ایشان؛ برای همین، این بهره‌مندی، منحصر به «ولایت معنوی» می‌شود که نیازمند به ظاهر بودن بین مردم نیست. ایشان به اذن خداوند از احوال انسان‌ها آگاه است، افراد مستعد و به ویژه شیعیان و محبان خویش را از کمک‌ها و امدادهای معنوی خویش برخوردار می‌سازد. امام علی می‌فرماید: «زمین از حجت خدا (امام) خالی نمی‌ماند. اما خداوند، به علت ستمگری انسان‌ها و زیاده‌روی‌شان در گناه، آنان را از وجود حجت در میان‌شان بی‌بهره می‌سازد.»

صحیح و غلط

سوال ۶۸ صحیح و غلط بودن جملات زیر را مشخص کنید.

- الف) نعمت هدایت خداوند با ارسال تعداد زیادی پیامبر کامل شد.
- ب) عقیده به موعود و منجی فقط در دین اسلام مطرح است.
- پ) تعداد یاران پیامبر در جنگ بدر ۵۰ نفر بودند. (خررداد ۱۴۰۲ - شهید بهشتی بجنورد)
- ت) آشنایی با شیوه حکومت‌داری امام زمان (عج) هنگام ظهور از عوامل مؤثر در معرفت و محبت به ایشان است.

پاسخ: الف. نادرست. خداوند نعمت هدایت را با وجود امامان تمام و کامل گردانیده

ب. نادرست

پ. نادرست

ت. درست

پاسخ کوتاه

سوال ۶۹ به سؤالات زیر پاسخ کوتاه بدهید.

- الف) نواب اربعه را تعریف کنید؟
- ب) بهره‌مندی از امام در عصر غیبت چگونه است؟ (خررداد ۱۴۰۲ - علامه حلی کبودر اهنک)
- پ) امام عصر در دوران غیبت صغری از چه طریقی پیروان خود را هدایت می‌کرد؟ (خررداد ۱۴۰۲ - فرزنانگان سراب)

پاسخ: الف. امام در دوره غیبت صغری، با اینکه زندگی مخفی داشت، اما از طریق چهار نفر از یاران صمیمی و مورد اعتماد، پیوسته با پیروان خود در ارتباط بود و آنان را رهبری می‌کرد. این چهار شخصیت بزرگوار به «نواب اربعه» و «نواب خاص» معروفاند

ب. منحصر به ولایت معنوی است.

پ. از طریق چهار نفر از یاران صمیمی و مورد اعتماد، پیوسته با پیروان خود در ارتباط بود و آنان را رهبری می‌کرد. این چهار شخصیت بزرگوار به «نواب اربعه» و «نواب خاص» معروفاند.

سوال ۷۰ از اهداف انبیا که با تشکیل حکومت امام عصر محقق می‌شود را نام ببرید. (خرداد ۱۴۰۲ - ابن سینا همدان)

پاسخ: عدالت گستری - شکوفایی عقل و علم - آبادانی - امنیت کامل و ...

توضیحات: عدالت گستری: پیامبر اکرم فرمود: «با ظهور امام عصر خداوند زمین را از قسط و عدل پر خواهد کرد، بعد از اینکه از ظلم و جور پر شده‌باشد.» / **آبادانی:** برکت و آبادانی همه سرزمین‌ها را فرا می‌گیرد. برای مثال، اگر کسی سرزمین‌های بین عراق و شام را که بسیاری از قسمت‌های آن در حال حاضر کویری است، ببیند، همه را سرسبز و خرم خواهد دید. / **شکوفایی عقل و علم:** این دوران زمان کامل شدن عقل‌های آدمیان است و با لطف و توجه ویژه‌ای که امام زمان به همه انسان‌ها می‌کند عقل آنان کامل می‌شود. / **امنیت کامل:** در آن دوران، اگر کسی از شرق یا غرب عالم، شب یا روز، زن یا مرد و به تنهایی سمت دیگر حرکت کند، احساس نا امنی و ترس نمی‌کند. از دزدی اموال و ثروت دیگران خبری نیست. / **فراهم شدن زمینه رشد و کمال:** از همه موارد دیگر مهم‌تر این است که در جامعه مهدوی زمینه‌های رشد و تکامل همه افراد فراهم است. انسان‌ها بهتر می‌توانند خدا را بندگی کنند، فرزندان صالح به جامعه تقدیم نمایند و خیرخواه دیگران باشند. بدین ترتیب، انسان‌ها به هدفی که خدا در خلقت برای آن‌ها تعیین کرده، بهتر و آسان‌تر می‌رسند.

سوال ۷۱ جامعه‌شناسان پویایی جامعه شیعه را به چه چیزهایی وابسته می‌دانند؟

پاسخ: گذشته سرخ: یعنی اعتقاد به عاشورا، آمادگی برای شهادت و ایثار.

آینده سبز: یعنی انتظار برای سرنگونی ظالمان و گسترش عدالت در جهان، زیر پرچم امام عصر.

سوال ۷۲ غیبت امام عصر در مقابل حضور است یا ظهور؟ توضیح دهید. (خرداد ۱۴۰۲ - فرزنانگان حضرت فاطمه)

پاسخ: برای درک درست رهبری امام در عصر غیبت، ابتدا باید توجه کنیم که امام را از آن جهت «غایب» نامیده‌اند که ایشان از نظرها غایب است، نه اینکه در جامعه حضور ندارد. به عبارت دیگر، ما انسان‌ها هستیم که امام را نمی‌بینیم، نه اینکه ایشان در بین ما نیست و از وضع ما بی‌خبر است.

درس دهم

□ آیات و روایات

سوال ۷۳ حدیث «و اما الحوادث الواقعة ...» بیانگر چیست؟ (خرداد ۱۴۰۲ - شهیدبهرشتی بوشهر)

پاسخ: بیانگر حجت امام زمان بر مردم که روایان حدیث و پاسخگویان به رویداد‌های جدید عصر غیبت هستند است.

سوال ۷۴ پاسخ امام عصر در مورد راه چاره برای رویارویی با رویدادهای جدید چه بود؟ (۱۴۰۲ - نمونه آزادگان)

پاسخ: به روایان حدیث ما رجوع کنید که آنان حجت من بر شمایند و من حجت خدا بر آنها میباشم.

سوال ۷۵ روایت فوق بیانگر چیست؟

پاسخ: بیانگر آن است که مسلمانان در غیبت امام، نه تنها در احکام و مسائل فردی، بلکه در مسائل اجتماعی هم، باید به فقیه مراجعه کنند. روشن است که انجام چنین وظیفه‌ای، جز با نفی حاکمان طاغوت و تشکیل «حکومت اسلامی» به رهبری فقیه میسر نیست.

جاگذاری کلمات مناسب

سوال ۷۶ جاهای خالی را با کلمات مناسب پر کنید.

- الف) در عصر غیبت ولایت ظاهری به صورت استمرار پیدا می‌کند. (خرداد ۱۴۰۲ - فرزنانگان زابل)
- ب) مرجعیت دینی در شکل ادامه می‌یابد و به صورت ولایت فقیه استمرار دارد.
- پ) برای تصمیم‌گیری صحیح در برابر قدرت‌های ستمگر دنیا ضروری است. (رسول اکرم طبس)
- ت) تلاش برای کسب معرفت در دین را می‌گویند. (خرداد ۱۴۰۲ - اردکان یزد)

پاسخ: الف. ولایت فقیه

ب. مرجعیت فقیه - ولایت ظاهری

پ. اطلاع از شرایط سیاسی و اجتماعی جهان

ت. تفقه

توضیحات: خداوند در قرآن کریم دستور می‌دهد گروهی از مردم، وقت خود را صرف شناخت دقیق دین کنند و به «تفقه» در آن بپردازند تا پس از کسب علم به شهرهای خود بروند و قوانین اسلام را به مردم بیاموزند. تفقه، به معنای تلاش برای کسب معرفت عمیق است. افرادی که به معرفت عمیق در دین می‌رسند و می‌توانند قوانین و احکام اسلام را از قرآن و روایات به دست آورند، «فقیه» نامیده می‌شوند. مسلمانان وظیفه دارند در زمان غیبت امامان یا عدم امکان دسترسی به ایشان، به این فقیهان مراجعه کنند

در دوره غیبت، بنا به فرمان امام زمان و به نیابت از ایشان، فقیهان واجد شرایط، دو مسئولیت «مرجعیت دینی» و «ولایت ظاهری» را برعهده دارند و در حد توان، جامعه اسلامی را در مسیر اهداف الهی هدایت و رهبری می‌کنند.

صحیح و غلط

سوال ۷۷ صحیح و غلط بودن جملات زیر را مشخص کنید.

- الف) هر کسی می‌تواند به طور جداگانه برای خود ولی فقیه انتخاب کند. (خرداد ۱۴۰۲ - فرزنانگان زابل)
- ب) در عصر غیبت ولایت ظاهری به صورت مرجعیت فقیه ادامه می‌یابد. (خرداد ۱۴۰۲ - حافظ فسا)
- پ) ولی فقیه باید مدیر و مدبر باشد تا بتواند بدون واهمه در برابر زیاده‌خواهی دشمنان بایستد. (حافظ فسا ۱۴۰۲)
- ت) اولویت دادن به اهداف اجتماعی از مسئولیت‌های مردم نسبت به رهبری است.

پاسخ: الف. نادرست / ب. نادرست / پ. درست / ت. درست

پاسخ کوتاه

سوال ۷۸ به سؤالات زیر پاسخ کوتاه دهید.

- الف) کدام اقدام سبب می‌شود که رهبر همه افراد جامعه را پشتیبان خود بیابد و هدایت را آسان‌تر می‌کند.
- ب) از شرایط ولی فقیه دو مورد را نام ببرید.
- پ) فقیه را تعریف کنید؟

پاسخ: الف. مشارکت در نظارت همگانی

ب. با تقوا - عادل

پ. کسی که به معرفت عمیق در دین میرسد و میتواند قوانین و احکام اسلام را از قران و روایات به دست آورد «فقیه» است.

توضیحات: مردم مسئولیت‌هایی نسبت به رهبر دارند که برخی از آنها عبارت‌اند از: **۱. وحدت و همبستگی اجتماعی:**

همانطور که تفرقه و پراکندگی، به سرعت یک حکومت را از پای درمی‌آورد و سلطه گران را بر کشور مسلط می‌کند، همبستگی اجتماعی، کشور را قوی می‌کند و به رهبری امکان می‌دهد که برنامه‌های اسلامی را به اجرا درآورد

۲. استقامت و پایداری در برابر مشکلات: هر کشوری در مسیر رسیدن به استقلال و کمال با مشکلات بزرگ و کوچکی روبه‌رو می‌شود؛ همانگونه که کشور ما از ابتدای انقلاب اسلامی مورد تهاجم دشمنان قرار گرفت. پس مردم باید با استقامت خود، فرصت و توان مقابله با مشکلات داخلی و خارجی را برای رهبر فراهم کنند

۳. افزایش آگاهی‌های سیاسی و اجتماعی: برای تصمیم‌گیری صحیح در برابر قدرت‌های ستمگر دنیا، اطلاع از شرایط سیاسی و اجتماعی جهان، ضروری است. ما باید بتوانیم به گونه‌ای عمل کنیم که بیشترین ضربه را به مستکبران و نقشه‌های تفرقه افکنانه آنان بزنیم و خود کمترین آسیب را ببینیم

۴. اولویت دادن به اهداف اجتماعی: در برخی موارد که اهداف و آرمان‌های اجتماعی در برابر منافع فردی قرار می‌گیرند، باید بتوانیم از منافع فردی خود بگذریم و برای اهداف اجتماعی تلاش کنیم؛ مثلاً خرید کالای ایرانی سبب می‌شود که کارخانه‌های داخلی به تولید خود ادامه دهند و مانع بیکاری صدها هزار کارگر شوند

سوال ۷۹ ضرورت تداوم مسئولیت‌های امام در عصر غیبت را تبیین نمایید. (خرداد ۱۴۰۲ - شهید بهشتی بوشهر)

پاسخ: دین اسلام همیشگی و برای همه دوران هاست پس عقلاً ضروری است که دو مسئولیت مرجعیت دینی و ولایت ظاهری در عصر غیبت ادامه پیدا کند.

سوال ۸۰ چرا ولی فقیه باید دارای شجاعت و قدرت روحی باشد؟

پاسخ: تا بدون ترس و اهمه در برابر زیاده خواهی دشمنان بایستد در اجرای احکام دین از کسی نترسد و با قدرت در مقابل تهدیدها بایستد و پایداری کند.

سوال ۸۱ چرا نمیشود هر کس برای خود ولی فقیه جداگانه انتخاب کند؟ (خرداد ۱۴۰۲ - حافظ فسا)

پاسخ: زیرا اداره جامعه تنها با یک مجموعه قوانین امکان پذیر است و در غیر این صورت هرج و مرج پیش می‌آید پس مردم در انتخاب ولی فقیه باید به صورت دسته‌جمعی اقدام کنند.

سوال ۸۲ از مسئولیت‌های مردم نسبت به رهبر دو مورد را نام ببرید.

پاسخ: افزایش آگاهی سیاسی و اجتماعی - مشارکت در نظارت همگانی.

درس یازدهم

□ آیات و روایات

سوال ۸۳ در آیه شریفه «الَّذِينَ أَحْسَنُوا الْحُسْنَىٰ وَ زِيَادَةٌ...» راه رسیدن به عزت نفس چیست؟

پاسخ: نیکوکاری و انجام عمل نیک

سوال ۸۴ سخن امام علی (ع) که «بنده کسی نباش زیرا خداوند تو را آزاد آفریده است» بیانگر کدام راه تقویت عزت نفس است؟
(خرداد ۱۴۰۲ - رسول اکرم طبس)

پاسخ: توجه به عظمت خداوند و تلاش برای بندگی او

سوال ۸۵ راه تقویت عزت نفس سوال بالا را شرح دهید!

پاسخ: وقتی انسان به چنین شناخت و ایمانی برسد، به طور طبیعی تسلیم خدا می‌شود و بندگی او را می‌پذیرد و در مقابل غیر خدا تسلیم ناپذیر باقی می‌ماند.

جاگذاری کلمات مناسب

سوال ۸۶ جاهای خالی را با کلمات مناسب پر کنید.

الف) نفسی که از ما می‌خواهد فقط به تمایلات حیوانی سرگرم باشیم نام دارد. (خرداد ۱۴۰۲ - اردکان یزد)
ب) یکی از مهم‌ترین قدمها در مسیر کمال است.
پ) تمایلات عالی مربوط به بعد و است.

پاسخ: الف. اماره / ب. تقویت عزت نفس / پ. روحی الهی - معنوی

توضیحات: عزت به معنای «نفوذناپذیری» و «تسلیم نبودن» است. واژه «ذلت» در مقابل عزت قرار دارد و به معنای نفوذ پذیری و مغلوب و تسلیم بودن است. بنابر تعاریف فوق، «انسان عزیز» کسی است که در برابر مستکبران و ظالمان و همچنین در مقابل هوی و هوس خویش می‌ایستد، مقاومت می‌کند و تسلیم نمی‌شود. او زیر بار عملی که روحش را آزرده کند و او را حقیر و کوچک سازد، نمی‌رود. پیشوایان ما با تکیه بر بندگی خداوند و پیوند با او توانستند در سخت‌ترین شرایط، عزتمندانه زندگی کنند و هیچ‌گاه تن به ذلت و خواری ندهند.

صحیح و غلط

سوال ۸۷ صحیح و غلط بودن جملات زیر را مشخص کنید.

الف) پاسخ مثبت به تمایلات عزت نفس را ضعیف می‌کند.
ب) پیامبر اکرم: اگر خورشید را در دست چپ و ماه را در دست راستم بگذارند، از راه حق دست بر نمی‌دارم و تسلیم نمی‌شوم.
پ) واژه عزت به معنای تسلیم بودن و درست در مقابل ذلت است.
ت) تمایلات عالی مربوط به بعد روحی و نیازهای دنیایی انسان است.

پاسخ: الف. نادرست. تمایلات دانی اینگونه است. / ب. درست / پ. نادرست / ت. نادرست

توضیحات: انسان دارای دو دسته از تمایلات است: اول: تمایلات عالی و برتر، مانند تمایل به دانایی، عدالت، شجاعت، حیا، ایثار که مربوط به روح الهی و معنوی انسان هستند. ما با رسیدن به این تمایلات احساس موفقیت و کمال می‌کنیم و از آنها لذت می‌بریم. دوم: تمایلات دانی، مانند تمایل به ثروت، شهرت، غذاهای لذیذ، زیورآلات و رفاه مادی، که مربوط به بعد حیوانی و دنیایی انسان است و وقتی به این تمایلات دست می‌یابیم، از آنها لذت می‌بریم و خوشحال می‌شویم

پاسخ کوتاه

سوال ۸۸ به سؤالات زیر پاسخ کوتاه دهید.
(خرداد ۱۴۰۲ - علامه حلی شازند)

الف) جمله «ای فرزند آدم، این مخلوقات را برای تو آفریدم و تو را برای خودم» کدام راه تقویت عزت نفس است؟

(خرداد ۱۴۰۲ - استعداد درخشان ابن سینا)

ب) تمایلات عالی و دانی انسان مربوط به چیست؟

(خرداد ۱۴۰۲ - شهید بهشتی بوشهر)

پ) راه‌های تقویت عزت نفس را فقط نام ببرید؟

ت) تمایلات دانی چه زمانی بد می‌شود؟

پاسخ: الف. شناخت ارزش خویش و نفروختن خود به بهای اندک / ب. عالی بعد روحی و الهی و دانی بعد حیوانی

پ. توجه به عظمت خداوند و تلاش برای بندگی او - شناخت ارزش خویش و نفروختن خود به بهای اندک
ت. آنگاه که انسان، این تمایلات را اصل و اساس زندگی قرار دهد و فقط در فکر رسیدن به آنها باشد و از تمایلات الهی خود غافل بماند

پاسخ کامل □

سوال ۸۹ چرا دوره نوجوانی و جوانی بهترین زمان برای پاسخ منفی به تمایلات گاه و بی‌گاه آدمی است؟

(خرداد ۱۴۰۲ - رسول اکرم طبس)

پاسخ: انسانی که در این دوره سنی به سر می‌برد، هنوز به گناه عادت نکرده و خواسته‌های نامشروع در وجود او ریشه‌دار نشده است. نوجوانی و جوانی بهترین زمان برای پاسخ منفی دادن به این تمایلات گاه و بی‌گاه است. انسانی که در این دوره سنی به سر می‌برد، هنوز به گناه عادت نکرده و خواسته‌های نامشروع در وجود او ریشه‌دار نشده است و به تعبیر پیامبر اکرم، چنین کسی به آسمان نزدیکتر است. یعنی گرایش به خوبی‌ها در او قویتر است. بنابراین نوجوان و جوان، بهتر از هر آدمی می‌تواند ایستادگی در برابر تمایلات منفی را تمرین کند و عزت نفس خود را تقویت کند.

سوال ۹۰ منظور از آیه «من کان یرید العزه فلله العزه جمیعا» چیست؟ (خرداد ۱۴۰۲ - استعداد درخشان ابن سینا)

پاسخ: راه دستیابی به عزت روی آوردن به خداوند است. خدایی که خالق تمام هستی است، سرچشمه و منبع همه قدرت‌ها و عزت‌ها است. او وجود شکست‌ناپذیری است که هیچ‌کس توانایی ایستادن در برابر قدرت او را ندارد. بنابراین، هرکس به دنبال عزت است باید خود را به این سرچشمه وصل کند.

سوال ۹۱ انسان عزیز چگونه انسانی است؟ (خرداد ۱۴۰۲ - شهید بهشتی بوشهر)

پاسخ: انسان عزیز در برابر ظالم و ستمگر شکست‌ناپذیر و در برابر مردم متواضع و فروتن است. عزت به معنای «نفوذناپذیری» و «تسلیم نبودن» است. واژه «ذلت» در مقابل عزت قرار دارد و به معنای نفوذپذیری و مغلوب و تسلیم بودن است. بنابر تعاریف فوق، «انسان عزیز» کسی است که در برابر مستکبران و ظالمان و همچنین در مقابل هوی و هوس خویش می‌ایستد، مقاومت می‌کند و تسلیم نمی‌شود.

درس دوازدهم

آیات و روایات □

سوال ۹۲ «و جعل لکم من ازواجکم بنین ...» بیانگر کدام هدف ازدواج است؟ (خرداد ۱۴۰۲ - فرزندان سراب)

پاسخ: رشد و پرورش فرزندان

سوال ۹۳ عبارت قرآنی «لتسکنوا الیها» بیانگر کدام هدف ازدواج است؟ (خرداد ۱۴۰۲ - رسول اکرم طبس)

پاسخ: انس با همسر

جاگذاری کلمات مناسب

سوال ۹۴ جاهای خالی را با کلمات مناسب پر کنید.

- الف) اگر عقدی به زور انجام گیرد است و ندارد.
 (خررداد ۱۴۰۲ - حافظ فسا)
- ب) جدی گرفتن زندگی و برنامه‌ریزی برای آینده از نشانه‌های بلوغ است.
 (خررداد ۱۴۰۲ - فرزاتگان زابل)
- پ) از نظر قرآن کریم مهمترین معیار همسر شایسته است.

پاسخ: الف. باطل - مشروعیت / ب. عقلی / پ. با ایمان بودن.

صحیح و غلط

سوال ۹۵ صحیح و غلط بودن جملات زیر را مشخص کنید.

- الف) هر چه فاصله‌ی بین بلوغ جنسی و عقلی با ازدواج بیشتر باشد بهتر است.
 (خررداد ۱۴۰۲ - شهید بهشتی بجنورد)
- ب) علاقه و محبت به یک شخص چشم و گوش را می‌بندد و عقل به حاشیه می‌راند. (خررداد ۱۴۰۲ - شهید بهشتی بجنورد)

پاسخ: الف. نادرست

ب. درست

پاسخ کوتاه

سوال ۹۶ به سؤالات زیر پاسخ کوتاه بدهید.

- الف) هموار کردن راه رسیدن به بهشت برای خود و فرزندان، نتیجه چیست؟
 (خررداد ۱۴۰۲ - علامه حلی کبودرآهنگ)
- ب) محبوب‌ترین بنا نزد خداوند چیست؟
- پ) دو مورد از برنامه‌های لازم جهت آمادگی برای ازدواج را نام ببرید؟
- ت) هر جوانی به صورت فطری خواستار ازدواج با چه کسی است؟

پاسخ: الف. اگر نوجوان و جوان، این دوره را با پاک‌ی و پاکدامنی بگذرانند و در حالی به زندگی مشترک با همسرش وارد شود

که آلوده به گناه و فحشا نشده باشد، راه رسیدن به بهشت را برای خود و فرزندانش بسیار هموار کرده است.

ب. ازدواج

پ. تقویت عفاف و پاکدامنی در خود از آغاز بلوغ - مشخص کردن هدفهای خود از تشکیل خانواده

ت. خواستار ازدواج با کسی است که قبل از ازدواج پاکدامنی خود را حفظ کرده.

(خرداد ۱۴۰۲ - شهید بهشتی بوشهر)

سوال ۹۷ چرا معاشرت‌های قبل از ازدواج برای شناخت مفید نیست؟

پاسخ: تجربه نشان داده است که اینگونه معاشرت‌ها، هرچند با عنوان‌هایی مانند شناخت روحیه همسر یا پی‌بردن به نقاط تفاهم یکدیگر باشد، نتیجه‌بخش نیست و آثار زیان باری دارد. تحقیق در باره همسر آینده را نباید با معاشرت‌هایی که منشأ آن تنها هوس‌های زودگذر است، اشتباه گرفت. تجربه نشان داده است که این گونه معاشرت‌ها، هرچند با عنوان‌هایی مانند شناخت روحیه همسر یا پی‌بردن به نقاط تفاهم یکدیگر باشد، نتیجه‌بخش نیست و آثار زیان باری دارد که به خاطر همان آثار، خداوند اجازه این گونه معاشرت‌ها را به ما نداده است. در این معاشرت‌ها معمولاً احساسات بر هر دو نفر حاکم می‌شود و دختر و پسر شخصیت واقعی خود را پنهان می‌کنند و هر طرف اصرار دارد خود را بهتر از آنچه هست نشان دهد تا محبوب دیگری واقع شود.

سوال ۹۸ اگر فردی بخواهد به شیوه نادرست به نیاز جنسی خود پاسخ دهد چه آسیب‌هایی او را تهدید می‌کند؟

(خرداد ۱۴۰۲ - نمونه آزادگان)

پاسخ: کشیده شدن به افراط در گناه به جای بازگشت از آن و شدت یافتن بیقراری - پژمرده شدن روح و روان و شکسته شدن شخصیت شخص در اثر لذت‌آنی برجسته از گناه

سوال ۹۹ تفاوت میان مرد و زن به چه جهت است؟ مثال بزنید.

پاسخ: به جهت وظایف مختلفی است که خالق حکیم بر عهده هریک از زن و شوهر نهاده تا هر کدام از آنها بتوانند در زندگی مشترک و خانوادگی نقش‌های خاصی را بر عهده بگیرند و یک خانواده متعادل را پدید آورند. برای مثال توانمندی عاطفی بالای زن و قدرت جسمی بیشتر مرد برای آن است که زن با محبت مادری فرزندان را رشد دهد و مرد با کار کردن، نان‌آور خانواده باشد.

سوال ۱۰۰ ابتدایی‌ترین زمینه ازدواج چیست؟ توضیح دهید.

پاسخ: ابتدایی‌ترین زمینه ازدواج است که احساس آن از دوران بلوغ آغاز می‌شود و اولین کشش و جاذبه را میان زن و مرد ایجاد می‌کند و آنان را به سوی تشکیل خانواده می‌کشاند.

توضیحات: اهداف ازدواج: **۱. پاسخ به نیاز جنسی:** ابتدایی‌ترین زمینه ازدواج، نیاز جنسی مرد و زن به یکدیگر است. این نیاز که احساس آن از دوران بلوغ آغاز می‌شود، اولین کشش و جاذبه را میان زن و مرد ایجاد می‌کند و آنان را به سوی تشکیل خانواده می‌کشاند. بر اثر ازدواج و پاسخ صحیح به این نیاز، هرکدام از مرد و زن به یک آرامش روانی می‌رسند.

۲. انس با همسر: هریک از زن و مرد، علاوه بر نیاز جنسی، نیازمند به زندگی با دیگری هستند و این نیاز نیز پس از بلوغ آشکار می‌شود. این نیاز به گونه‌ای است که اگر فردی از راه‌های نامشروع نیاز جنسی خود را برطرف کند اما بدون همسر زندگی کند، باز هم یک بی‌قراری و نا‌آرامی او را آزار می‌دهد که فقط با بودن در کنار همسر برطرف می‌شود.

۳. رشد و پرورش فرزندان: خانواده بستر رشد و بالندگی فرزندان است و هیچ نهادی نمی‌تواند جایگزین آن شود. فرزند ثمره پیوند زن و مرد و تحکیم بخش وحدت روحی آنها است. آنان دوام وجود خود را در فرزند می‌بینند و از رشد و بالندگی او لذت می‌برند.

۴. رشد اخلاقی و معنوی: پسر و دختر جوان با تشکیل خانواده، از همان ابتدا زمینه‌های فساد را از خود دور می‌کنند، مسئولیت‌پذیری را تجربه می‌نمایند، مهر و عشق به همسر و فرزندان را در خود پرورش می‌دهند، با گذشت و مدارا و تحمل سختی‌ها و ناگواری‌های زندگی، به درجات معنوی بالاتری نائل می‌شوند.